

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет управління
Кафедра публічного управління та митного адміністрування

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістр
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

за темою: Удосконалення механізмів державної політики
соціального захисту осіб зі статусом учасника бойових дій в умовах
післявоєнної трансформації суспільства

Виконав: студент
групи ПУ24–1зм
Спеціальність 281
«Публічне управління та адміністрування»
Охрімчук О. В.

Керівник к.держ.упр., доцент Шевченко Н.І.

Рецензент професорка кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування
Дніпровського державного
аграрноекономічного університету,
д.держ.упр., професорка Крушельницька Т.А.

Дніпро – 2026

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

Факультет / ННІ

управління

Кафедра публічного управління та митного адміністрування

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

Освітня програма Публічне управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри публічного управління та
митного адміністрування

_____ / Антонова О. В. /

” _____ 2026 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
здобувачу вищої освіти**

Охрімчуку Олександрю Васильовичу

1. Тема роботи «Удосконалення механізмів державної політики соціального захисту осіб зі статусом учасника бойових дій в умовах післявоєнної трансформації суспільства»

керівник роботи Шевченко Наталія Іванівна, к. держ. упр., доцент

затверджені наказом по УМСФ від “24” листопада 2025 року № 977 кс

2. Строк подання здобувачем роботи на кафедру 30.12.2025 р. – 06.01.2026 р.

3. Вихідні дані до роботи Закони України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій...», «Про основи соціального захисту населення України», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», Стратегія формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках, Звіт про цифрову трансформацію ветеранської політики в Україні 2024-2025 рр., аналітичні матеріали Міністерства у справах ветеранів, Міністерства соціальної політики, сім’ї та єдності, Міністерства цифрової трансформації України, матеріали монографій та фахових періодичних видань щодо питання державної політики соціального захисту осіб зі статусом учасника бойових дій

4. Зміст роботи (перелік питань для розробки) Теоретичні засади державної політики соціального захисту осіб зі статусом учасника бойових дій. Аналіз сучасного стану механізмів державної політики соціального захисту учасників

бойових дій в Україні. Напрями удосконалення державної політики соціального захисту УБД в умовах післявоєнної трансформації

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, діаграми, схеми, рисунки, що ілюструють ключові аспекти дослідження

6. Дата видачі завдання 13.07.25–19.07.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи *	Строк виконання етапів роботи	Примітка
	Визначення теми кваліфікаційної роботи	23.01.25–01.02.2025	
	Складання змісту роботи, оформлення та затвердження завдання	13.07.25–19.07.2025	
	Опрацювання літературних джерел, нормативних документів	до 10.11.25	
	Збір та обробка статистичних і звітних даних	до 10.11.25	
	Проведення розрахунків та аналізу	до 10.11.25	
	Написання вступу	до 10.11.25	
	Написання розділу 1	до 10.11.25	
	Написання розділу 2	до 10.11.25	
	Написання розділу 3	до 12.12.25	
	Підготовка висновків	до 20.12.25	
	Оформлення роботи	до 30.01.25	
	Подання на кафедру електронного варіанту роботи для перевірки на плагіат	до 30.01.25	
	Підготовка тексту доповіді і демонстраційного матеріалу	до 16.01.26	
	Подання на кафедру кваліфікаційної роботи	до 06.01.25	

Здобувач освіти

(підпис)

Охрімчук О.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Шевченко Н.І.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Охрімчук О.В. Удосконалення механізмів державної політики соціального захисту осіб зі статусом учасника бойових дій в умовах післявоєнної трансформації суспільства

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2026.

У кваліфікаційній роботі магістра досліджено теоретичні засади, нормативно-правове забезпечення та практичні механізми реалізації державної політики соціального захисту осіб зі статусом учасника бойових дій в умовах післявоєнної трансформації українського суспільства.

Розкрито сутність і еволюцію державної політики соціального захисту ветеранів, проаналізовано міжнародний досвід публічного управління реінтеграційними процесами, визначено інституційно-організаційну структуру органів влади у сфері ветеранської політики. Здійснено оцінку ефективності чинних механізмів соціального захисту учасників бойових дій, зокрема у частині медичної та психосоціальної реабілітації, професійної адаптації, цифровізації послуг, міжвідомчої координації та фінансового забезпечення.

Особливу увагу приділено впровадженню цифрових сервісів, розвитку державно-приватного партнерства та взаємодії з інститутами громадянського суспільства як інструментам підвищення результативності ветеранської політики. На основі проведеного аналізу визначено ключові проблеми функціонування системи соціального захисту УБД.

У результаті дослідження розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення механізмів державної політики соціального захисту учасників бойових дій у післявоєнний період, зокрема шляхом формування інтегрованої системи управління ветеранськими послугами, розвитку цифрової інфраструктури, запровадження індивідуальних програм реінтеграції, посилення ролі територіальних громад та розширення партнерства з недержавним сектором.

Ключові слова: механізми державного управління, соціальний захист, учасники бойових дій, ветеранська політика, соціальна реінтеграція, цифровізація, державно-приватне партнерство, післявоєнна трансформація.

SUMMARY

Okhrimchuk Oleksandr. Improving mechanisms of state policy for the social protection of persons with combatant status in the context of post-war transformation of society

Qualification work for the Master's degree in the specialty 281 "Public Administration and Management". University of Customs and Finance, Dnipro, 2026.

The master's qualification work examines the theoretical foundations, legal framework, and practical mechanisms for implementing state policy on social protection of individuals with combatant status in the context of the post-war transformation of Ukrainian society. The essence and evolution of state social protection policy for veterans are revealed, international experience in public administration of reintegration processes is analyzed, and the institutional and organizational structure of government bodies in the field of veteran policy is defined. An assessment of the effectiveness of current social protection mechanisms for combatants has been carried out, particularly in terms of medical and psychosocial rehabilitation, professional adaptation, service digitalization, interagency coordination, and financial support.

Special attention is given to the implementation of digital services, the development of public-private partnerships, and cooperation with civil society institutions as tools to enhance the effectiveness of veteran policy. Based on the conducted analysis, the key problems in the functioning of the social protection system for combatants have been identified. As a result of the study, scientifically grounded proposals have been developed to improve the mechanisms of state social protection policy for participants in hostilities during the post-war period, in particular through the formation of an integrated system for managing veteran services, the development of digital

infrastructure, the introduction of individual reintegration programs, strengthening the role of local communities, and expanding partnerships with the non-governmental sector.

Keywords: mechanisms of state governance, social protection, combatants, veterans policy, social reintegration, digitalization, public-private partnership, post-war transformation.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ ЗІ СТАТУСОМ УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ	10
1.1. Поняття, сутність та еволюція державної політики соціального захисту в системі публічного управління	10
1.2. Соціальний захист учасників бойових дій як об'єкт державної політики	18
1.3. Світовий досвід публічного управління соціальною реінтеграцією ветеранів	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ	30
2.1. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту осіб зі статусом УБД в Україні	30
2.2. Оцінка організаційно-функціональної структури органів публічної влади у сфері ветеранської політики та інструментів соціальної та професійної адаптації УБД в умовах воєнного стану ...	35
2.3. Оцінка ефективності чинних механізмів соціального захисту учасників бойових дій	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УБД В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	53
3.1. Удосконалення інституційного та управлінського механізмів реалізації політики соціального захисту учасників бойових дій	53
3.2. Впровадження цифрових сервісів та інтелектуальних платформ у систему ветеранської політики	57
3.3. Формування механізму державно-приватного партнерства та взаємодії з громадянським суспільством у забезпеченні післявоєнної реабілітації УБД	63
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Процеси післявоєнної трансформації українського суспільства висувають нові вимоги до системи публічного управління, де ключовим пріоритетом стає формування дієвої політики соціального захисту учасників бойових дій (УБД). Стрімке зростання чисельності ветеранської спільноти, складність їхньої реінтеграції у цивільне життя та необхідність нівелювання наслідків воєнних дій зумовлюють потребу у докорінному перегляді існуючих управлінських підходів.

Традиційні механізми соціального захисту, що базувалися переважно на пасивних формах підтримки (пільгах та виплатах), в умовах масштабних суспільних змін виявляються недостатньо ефективними. Потребує вдосконалення інституційне середовище, цифровізація сервісів та розвиток партнерської взаємодії між державою, бізнесом і громадянським суспільством. Саме тому дослідження механізмів удосконалення державної політики щодо осіб зі статусом УБД є критично важливим для забезпечення національної стійкості та сталого соціально-економічного розвитку України у повоєнний період.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення інституційних, управлінських та цифрових механізмів реалізації державної політики соціального захисту учасників бойових дій в умовах післявоєнної трансформації суспільства.

Об'єкт дослідження – державна політика соціального захисту учасників бойових дій як складник системи публічного управління в Україні.

Предмет дослідження – управлінські, інституційні, фінансові та цифрові механізми реалізації державної політики соціального захисту осіб зі статусом УБД в умовах сучасних викликів та післявоєнного відновлення.

Для досягнення мети було поставлено такі завдання:

- ~ Розкрити теоретичні засади та принципи формування державної політики соціального захисту ветеранів у системі публічного управління.
- ~ Проаналізувати нормативно-правове та інституційне забезпечення соціального захисту УБД в Україні.
- ~ Здійснити оцінку організаційно-функціональної структури органів публічної влади та ефективності існуючих інструментів професійної та соціальної адаптації ветеранів.
- ~ Обґрунтувати стратегічні напрями удосконалення інституційних механізмів та посилення координаційної ролі Міністерства у справах ветеранів.
- ~ Розробити пропозиції щодо впровадження інтелектуальних цифрових сервісів та платформ у систему ветеранської політики.
- ~ Обґрунтувати механізми державно-приватного партнерства у забезпеченні післявоєнної реінтеграції УБД.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс наукових методів: системний підхід (для аналізу структури органів влади), порівняльно-правовий метод (для вивчення законодавства), статистичний аналіз (для оцінки фінансування програм) та метод моделювання (для розробки проектних пропозицій щодо впровадження нових цифрових сервісів).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці комплексної моделі ветераноцентричного публічного управління, яка, на відміну від існуючих, базується на принципах проактивності, цифровізації сервісів (модель «Life Event Management») та залученні приватного сектору через механізми облігацій соціального впливу (Social Impact Bonds) для реабілітації УБД.

Практичне значення результатів. Запропоновані рекомендації щодо створення «Ветеранського простору» в застосунку «Дія» та моделі регіональних ветеранських кластерів можуть бути використані органами виконавчої влади та місцевого самоврядування для підвищення ефективності соціальної реінтеграції захисників України.

Логіка проведеного дослідження зумовила структуру роботи: вступ, три розділи (дев'ять підрозділів), висновки, загальний обсяг яких складає 72

сторінки. Список використаних джерел містить 83 найменування, у тому числі 8 іноземною мовою. У роботі вміщено 9 рисунків та 4 таблиці. Положення основного тексту доповнює матеріал, викладений на 5 сторінках додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ ЗІ СТАТУСОМ УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ

1.1. Поняття, сутність та еволюція державної політики соціального захисту в системі публічного управління

В умовах формування в Україні соціально-орієнтованої держави, соціальний захист є одним із найактуальніших для населення питань, оскільки проголошений у статті 1 Конституції України [20] статус нашої держави, як соціальної, вимагає від неї здійснення політики, спрямованої на домінування загальнолюдських цінностей, верховенство права в соціальній сфері та надання населенню високого рівня соціального захисту. Соціальна сфера виступає складною системою взаємодії базових інтересів населення, державної соціальної політики та соціально-економічних прав людини. У цьому контексті соціальний захист слугує своєрідним індикатором спроможності держави забезпечувати належний рівень турботи про громадян, результативності реалізації соціальної політики, відповідності національного законодавства потребам і очікуванням суспільства, а також глибини демократичних трансформацій і наближеності України до статусу повноправного учасника європейського та світового співтовариства.

Соціальний захист розглядається як економічна або юридична категорія. Так, приміром, О. Ю. Єрмоловська аналізує соціальний захист як фактор стабілізації життєвого рівня населення в умовах трансформаційної економіки [12]; Ю. О. Шклярський розглядає питання удосконалення управління соціальним захистом на регіональному рівні [72]; В. М. Руденко присвятив своє дисертаційне дослідження фінансово-правовим основам соціального захисту [12, 72, 59].

У науковій літературі державну політику соціального захисту визначають

як цілеспрямовану діяльність органів публічної влади, що здійснюється через систему правових, інституційних, фінансово–економічних та організаційних механізмів з метою реалізації соціальних прав громадян і забезпечення належного рівня життя населення [63, с. 112]. У межах публічного управління така політика розглядається не лише як сфера державного регулювання, а як складний процес взаємодії різних суб'єктів публічної політики, включаючи органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства та приватний сектор [33].

Сутність державної політики соціального захисту полягає у виконанні перерозподільчої та компенсаторної функцій, які спрямовані на пом'якшення наслідків соціально-економічної нерівності, безробіття, інвалідності, втрати працездатності, а також кризових і надзвичайних ситуацій [25]. Водночас сучасні дослідження підкреслюють зростання значення превентивної та розвиткової функцій соціальної політики, орієнтованих на запобігання соціальним ризикам та формування людського капіталу [18].

Державна політика соціального захисту – це цілеспрямована діяльність органів публічної влади, спрямована на забезпечення соціальної безпеки, підтримку вразливих категорій населення, гарантування мінімальних соціальних стандартів та створення умов для реалізації соціальних прав громадян. Її основною метою є забезпечення гідного рівня життя кожного громадянина та зменшення соціальної нерівності.

Своєрідне визначення соціального захисту наведено в «The Encyclopedia Americana»: «соціальний захист, у загальному розумінні цього поняття, означає безпеку й свободу від страху, спрямовані на суспільство як на групи взаємопов'язаних та залежних одне від одного людей» [81]. Економічні аспекти соціального захисту підкреслено у «World Book Encyclopedia»: «соціальний захист – це урядова програма, яка допомагає працівникам, пенсіонерам та їхнім сім'ям досягти рівня економічного забезпечення» [82].

Як зазначає В. Куйбіда, соціальна політика є складовою механізмом публічного управління, що визначає характер взаємодії держави й суспільства у

сфері розподілу соціальних благ [24]. На думку О. Оболенського, соціальний захист – це сукупність організаційно-правових і фінансових заходів, спрямованих на попередження, зменшення або подолання соціальних ризиків, що можуть вплинути на добробут громадян [36].

Поняття «соціальний захист» охоплює, поряд із правом на соціальне забезпечення, ще й інші соціальні права, такі як право громадян, що потребують соціального захисту, на отримання житла безплатно або за доступну для них оплату (ч. 2 ст. 47 Конституції України), право на достатній життєвий рівень (ст. 48), право на охорону здоров'я (ст. 49), право на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст. 50), право на освіту (ст. 53). Можна стверджувати, що соціальний захист включає всі соціальні права в державі. Водночас слід виділити три головні складові системи соціального захисту (рис. 1.1):

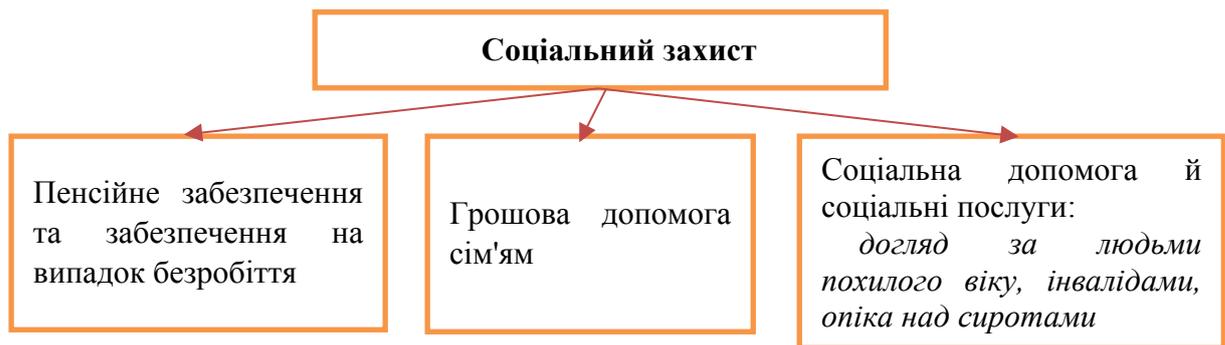

Рис 1.1. Складові системи соціального захисту

У системі публічного управління державна політика соціального захисту реалізується відповідно до логіки циклу публічної політики (policy cycle), який охоплює ідентифікацію проблеми, формування альтернативних рішень, ухвалення управлінських рішень, їх практичну реалізацію, а також моніторинг і оцінювання ефективності [36]. Такий підхід дозволяє розглядати соціальний захист як динамічний процес, що адаптується до змін соціальної структури суспільства та потреб різних соціальних груп.

Н.Б. Болотіна розглянула соціальний захист у широкому та у вузькому розуміннях. І у вузькому розумінні соціальний захист визначається дослідницею,

як сукупність економічних і правових гарантій, що забезпечують додержання найважливіших соціальних прав громадян, досягнення соціально прийняттого рівня життя [2, с. 36]. Сутність соціального захисту пов'язується дослідницею із економічними і правовими гарантіями держави. У даному контексті, під терміном «гарантія» розуміється сукупність законодавчо закріплених засобів охорони суб'єктивних прав громадян та способів їх реалізації. Такі гарантії, як вбачається Н.Б. Болотіною, спрямовуються на забезпечення найважливіших соціальних прав громадян, тобто не пов'язані виключно із дією негативних чинників. Кінцевою метою соціальної держави є визнання людини найвищою соціальною цінністю, а також перерозподіл соціальних благ за принципами соціальної справедливості. І соціальна захищеність індивідів є таким становищем, за якого кожен є забезпеченим усім необхідним для нормального існування. [2, с. 36].

На думку І.М. Сироти, соціальний захист належить до функції держави, яка піклується про матеріальне забезпечення непрацездатних громадян [60, с. 4]. На відміну від попереднього підходу, точка зору І.М. Сироти пов'язує реалізацію функції соціального захисту виключно із втратою особою здатності самостійно забезпечувати своє існування. У даному контексті зробимо висновок, що поняття соціального захисту, як функції соціальної держави, варто розглядати у комплексі: і як забезпечення громадян рівними можливостями для досягнення ними необхідного життєвого рівня, і як забезпечення існування громадян, які не мають можливість його забезпечувати самостійно.

І.С. Ярошенко вбачає в соціальному захисті діяльність держави, яка здійснюється в рамках державного управління та скерована на запобігання виникнення соціальних ризиків в нормальному житті особи. Ці заходи забезпечують підтримання нормальних умов життя. Така діяльність закріплюється в системі правових норм, які регулюють суспільні відносини [75, с. 24]. Дослідниця не уточнює, які саме заходи здійснює держава у процесі здійснення діяльності із соціального захисту населення. Але при цьому, зазначається, що кожен із них спрямовується на запобігання виникненню

соціальних ризиків, та підтримання нормальної життєдіяльності особи, на яку такі соціальні ризики все ж вплинули.

Еволюція державної політики соціального захисту в Україні має декілька ключових етапів:

1. Радянський період (до 1991 р.) – соціальна політика базувалася на централізованому плануванні та принципі повної зайнятості.

2. Перехідний період (1991–2000 рр.) – формування автономної системи соціального захисту, створення основ нормативно-правової бази незалежної України.

3. Реформування та інтеграція (2000 – 2014 рр.) – поетапне наближення до європейських стандартів, створення системи державних соціальних гарантій.

4. Євроінтеграційний етап (з 2014 р. – дотепер) – посилення ролі держави в забезпеченні соціальної згуртованості, цифровізація соціальної сфери, імплементація принципів сталого розвитку у політику соціального захисту. [74].

Сьогодні державна соціальна політика України перебуває на етапі модернізації, яка полягає у децентралізації управління, посиленні партнерства між державою, бізнесом і громадським сектором, а також розширенні цифрових сервісів соціальної підтримки (наприклад, портали «Дія», «Соціальна громада» тощо).

Еволюція державної політики соціального захисту нерозривно пов'язана з трансформацією моделей державного управління. На початкових етапах її розвитку переважала патерналістська модель, за якої держава брала на себе основну відповідальність за соціальне забезпечення населення, а громадяни виступали пасивними отримувачами допомоги [8]. Така модель була характерною для індустріального суспільства та централізованих систем управління.

Подальший розвиток демократичних інститутів і ринкової економіки зумовив перехід до інституційно–плюралістичної моделі соціальної політики, у межах якої держава зберігає координуючу роль, але залучає до реалізації соціального захисту недержавні організації, місцеві громади та бізнес [74].

Соціальний захист у цьому контексті починає розглядатися як спільна відповідальність різних суб'єктів публічного управління.

Через систему соціального захисту держава виявляє себе реально відповідальною за долю, добробут, майбутнє кожного громадянина. Можна говорити про те, що соціальна держава – це особливий характер взаємозв'язків між державою та індивідумом, а соціальний захист – один з визначальних зв'язків, спосіб втілення в життя гасел соціальної державності. [33].

Соціальний захист як феномен має економічну, політичну і соціально–реабілітаційну функції (рис. 1.2).

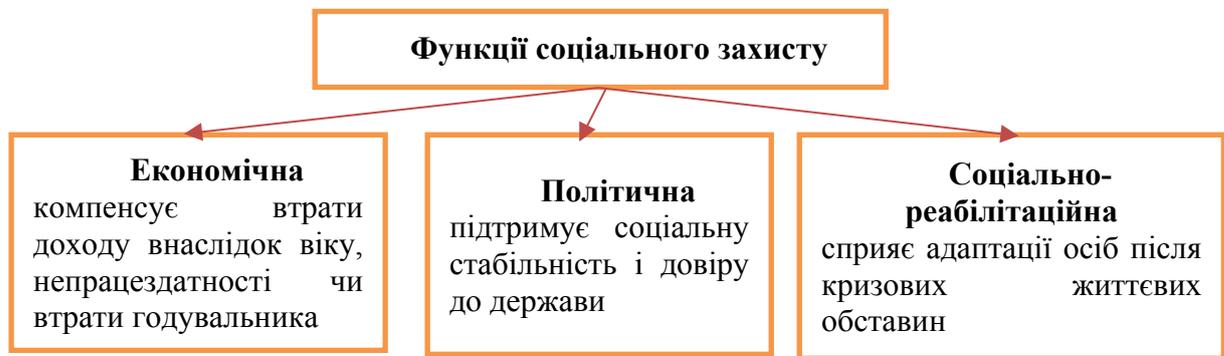

Рис. 1.2. Функції соціального захисту

Джерело: створено автором

Це означає, що політика соціального захисту не лише пом'якшує негативні наслідки соціальних ризиків, але й формує соціальну стійкість суспільства та інституційно посилює здатність держави відповідати на мінливі соціальні потреби громадян.

Сучасний етап еволюції державної політики соціального захисту характеризується утвердженням людиноцентричної та сервісно–орієнтованої парадигми публічного управління, у межах якої пріоритет надається якості соціальних послуг, їх доступності, адресності та результативності [29]. Соціальний захист дедалі більше інтегрується з політикою зайнятості, охорони здоров'я, освіти, соціальної реабілітації та інклюзії [33].

Особливої актуальності трансформація державної політики соціального

захисту набуває в умовах воєнних і післявоєнних змін суспільства. Масове зростання кількості осіб зі спеціальним правовим статусом, зокрема учасників бойових дій, потребує переосмислення традиційних компенсаторних підходів [29]. У цьому контексті формується перехід від моделі соціальних пілґ і виплат до реінтеграційної моделі, спрямованої на відновлення соціальної активності, професійної реалізації та повноцінної участі людини в суспільному житті [33].

Політика соціального захисту у публічному управлінні є інституційно організованим процесом, що реалізується через законодавчі акти, державні програми, органи виконавчої влади та механізми контролю. Основні компоненти включають:

- ~ Нормативно-правове забезпечення – закони, що закріплюють права на соціальні гарантії та механізми їх реалізації.

- ~ Організаційно-управлінські механізми – інституційні структури, що координують надання соціальних послуг та виплат.

- ~ Фінансові та ресурсні підґрунтя – бюджетне фінансування, соціальні фонди, страхові механізми.

Це дозволяє державі здійснювати моніторинг, прогнозування і корекцію політики відповідно до змін у соціально–економічному середовищі, забезпечуючи адаптивність управлінських рішень.

Дослідження сутності соціального захисту в контексті публічного управління в Україні показують, що це засіб збереження стабільності та злагоди в суспільстві, який дозволяє державі впливати на життя людей та отримувати підтримку урядового курсу. [29].

Оскільки соціальна політика є фундаментальним інструментом взаємодії держави та суспільства, її реалізація в сучасних демократичних країнах ґрунтується на низці засадничих принципів:

- ~ Соціальна справедливість – базова цінність, що визначає рівність прав і можливостей громадян, закріплена на рівні міжнародних стандартів.

- ~ Індивідуальна відповідальність – акцентує увагу на першочерговості зусиль самого індивіда або його родини у забезпеченні власного добробуту та

самодопомоги.

~ Соціальна солідарність – передбачає функціонування суспільства як цілісної системи, де через перерозподіл ресурсів (зокрема через страхові механізми) забезпечується підтримка вразливих категорій та взаємодія між поколіннями.

~ Соціальне партнерство – визначає модель конструктивної взаємодії між державою, бізнесом та громадянським суспільством, насамперед у сфері трудових відносин.

~ Соціальна компенсація – спрямована на правове та матеріальне нівелювання обмежень, що виникають через специфічний соціальний статус особи.

~ Соціальні гарантії – обов'язок держави забезпечити мінімально необхідний рівень послуг (освітніх, медичних, професійних), що є достатнім для гармонійного розвитку особистості.

~ Субсидіарність (підтримка) – пріоритетність громадських та приватних ініціатив перед державним втручанням. Цей принцип дозволяє гнучкіше реагувати на соціальні запити та залучати громадян до самоврядування.

Отже, державна політика соціального захисту в системі публічного управління є багатовимірним і динамічним явищем, яке еволюціонує відповідно до суспільних викликів і стратегічних цілей розвитку держави. Її сучасне розуміння виходить за межі традиційного соціального забезпечення та передбачає формування довгострокових управлінських рішень, здатних забезпечити соціальну стійкість і відновлення суспільства в післявоєнний період.

Державна політика соціального захисту – це не лише діяльність щодо захисту соціально вразливих груп, але й один із базових елементів соціальної держави, що формує умови для сталого розвитку суспільства та забезпечення соціальної згуртованості.

Державна політика соціального захисту – важливий механізм забезпечення соціальної стабільності та реалізації принципів соціальної справедливості. Її сутність полягає у публічно–управлінській діяльності, спрямованій на створення

умов для самореалізації осіб і мінімізації соціальних ризиків. Еволюція політики соціального захисту свідчить про поступовий перехід від патерналістської моделі до європейсько орієнтованої політики соціальної відповідальності.

1.2. Соціальний захист учасників бойових дій як об'єкт державної політики

Визначення учасників бойових дій (УБД) як специфічного об'єкта державної політики обумовлено їх особливим правовим статусом, що впливає з виконання конституційного обов'язку щодо захисту суверенітету та територіальної цілісності держави. У системі публічного управління соціальний захист цієї категорії громадян розглядається не лише як засіб матеріальної підтримки, а як стратегічний інструмент відновлення людського капіталу, що зазнав деструктивного впливу внаслідок воєнних дій [24].

Проблеми соціального захисту військовослужбовців регламентуються Конституцією, законами та іншими нормативно-правовими актами. Можемо визначити дві групи законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують проблеми соціального захисту: загальні закони, які визначають державну політику та регулюють відносини у сфері соціального захисту; спеціальні законодавчі акти та підзаконні акти, які регламентують соціальний захист конкретного соціального прошарку – військовослужбовців і членів їхніх сімей, вирішення конкретних соціальних проблем [42].

Сутнісні характеристики УБД як об'єкта управління включають:

1. Правову визначеність: наявність чітко встановленого юридичного статусу, що регулюється Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [56].

2. Специфічність потреб: поєднання потреб у медичній реабілітації, психологічній підтримці, професійній адаптації та житловому забезпеченні.

3. Високу соціальну значущість: рівень захищеності УБД є індикатором справедливості державного устрою та впливає на рівень довіри до інститутів

публічної влади [19, с. 78].

Соціальний захист учасників бойових дій – це комплекс суспільно–правових, економічних та соціальних гарантій, спрямованих на забезпечення гідних умов життя, соціальної підтримки та адаптації громадян, які брали участь у військових діях, забезпечували обороноздатність та безпеку держави. Це складова державної соціальної політики, що реалізується через систему правових норм, пільг, послуг та державних програм, спрямованих на захист їх соціальних прав та інтересів.

Українське законодавство визнає право на соціальний захист як один із базових елементів політики соціального держави, що закріплено в Конституції України та спеціальних законах, зокрема в Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Правове забезпечення цього права включає широкий спектр видів соціальних гарантій: від грошової допомоги, пенсій та пільг до медичного обслуговування, реабілітації та сприяння у працевлаштуванні.

Державна політика щодо УБД як об'єкта управління базується на принципі комплексності, що передбачає охоплення всіх сфер життєдіяльності ветерана. Дослідники виділяють кілька рівнів впливу на цей об'єкт (рис. 1.3)

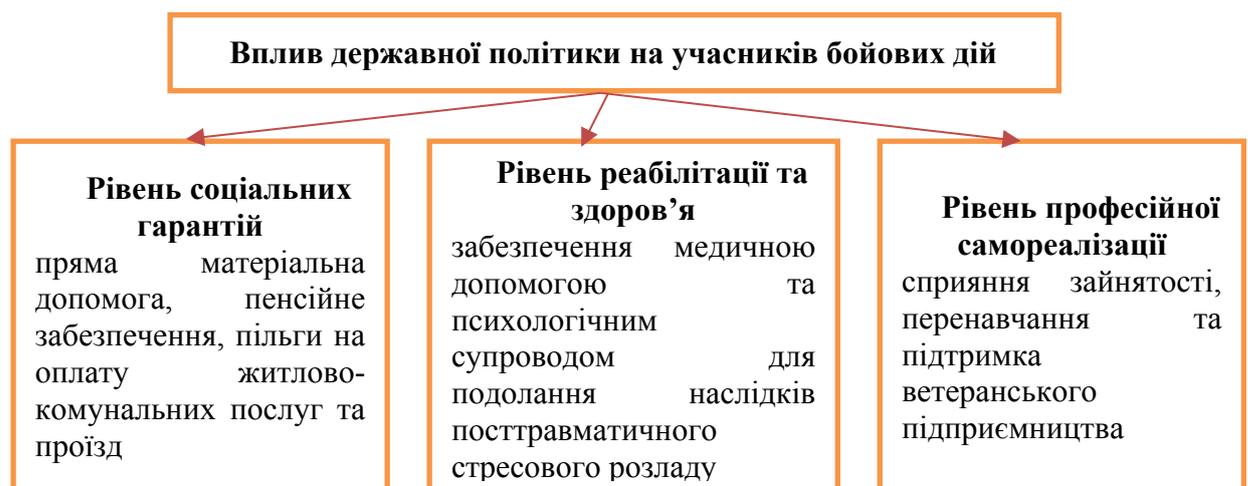

Рис 1.3. Вплив державної політики на учасників бойових дій

Джерело: створено автором на основі [31]

В державній політиці соціальний захист учасників бойових дій розглядається як цілеспрямований публічний процес, спрямований забезпечити не лише матеріальну підтримку, а й професійну, психологічну та соціальну інтеграцію ветеранів у цивільне життя після служби. У контексті повномасштабної війни проти російської агресії цей напрямок набуває особливої ваги, оскільки кількість учасників бойових дій істотно зросла, і перед державою стоїть завдання гарантувати належний рівень соціального захисту для мільйонів громадян.

Особливістю соціального захисту УБД як об'єкта державної політики в умовах сучасної війни є зміна парадигми: від «компенсаційної моделі» (виплата коштів за втрачене здоров'я) до «інвестиційної моделі» (створення умов для активної участі ветерана у житті громади та економіки). Як зазначає В. Гаврилюк, об'єктом управління стає не «проблема» ветерана, а його «потенціал», який держава має інтегрувати у процеси повоєнної відбудови [5, с. 112].

Процес управління соціальним захистом УБД як об'єктом характеризується певною динамікою залежно від етапів життєвого циклу ветерана (рис. 1.4)

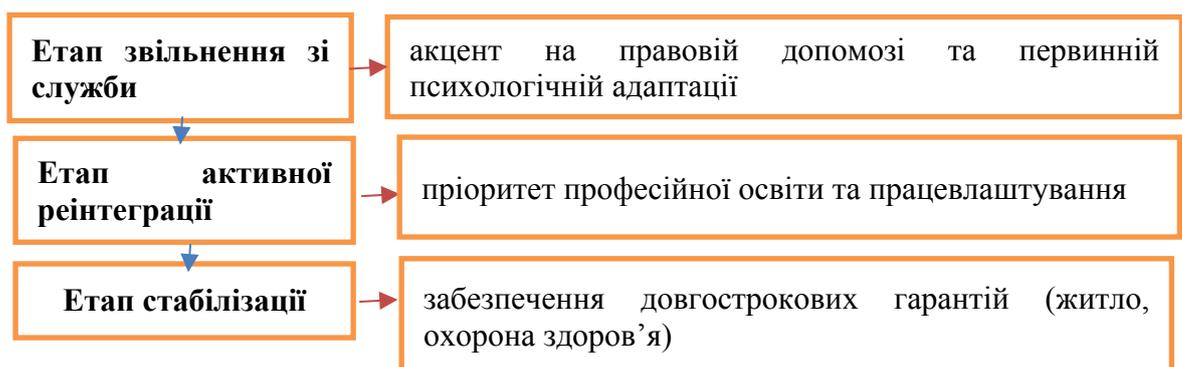

Рис.1.4 Процес управління соціальним захистом УБД залежно від етапів життєвого циклу ветерана

Джерело: створено автором на основі [24].

Інституційно-організаційний механізм впливу на об'єкт реалізується через систему органів публічної влади, де центральне місце посідає Міністерство у

справах ветеранів України. Проте, як свідчить практика, ефективність політики залежить від спроможності місцевих громад (рівень територіальних громад) створювати інклюзивне середовище для ветеранів [38].

Соціальний захист у цьому аспекті визначається як система державних гарантій, що включає не лише матеріальні виплати, а й комплекс заходів для адаптації ветеранів до мирного життя – медична реабілітація, психологічна підтримка, сприяння зайнятості та соціальна інтеграція. Перелік пільг для ветеранів та членів їхніх сімей, передбачених Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та деякими іншими нормативними актами надано у додатку А.

В сучасній практиці соціального захисту виділяють кілька ключових складових: матеріальна підтримка – пенсії, грошові допомоги, соціальні виплати, що компенсують втрату працездатності чи доходу; медична та реабілітаційна допомога – надання медичних послуг, реабілітаційних заходів, підтримка у відновленні фізичного та психічного здоров'я; підтримка працевлаштування та адаптація до цивільного життя – професійна підготовка, допомога у працевлаштуванні, підприємницька підтримка; соціальні пільги – пільги з оплати житлово–комунальних послуг, податків, проїзду, забезпечення земельними ділянками.

Ці елементи є взаємозалежними та доповнюють один одного, утворюючи цілісну систему захисту учасників бойових дій.

Таким чином, соціальний захист учасників бойових дій у системі публічного управління є складним багатогранним об'єктом, що вимагає застосування специфічних методів адміністрування. Пріоритетом державної політики щодо цього об'єкта має стати створення умов для повної соціальної та економічної автономії ветеранів, що є запорукою стійкості суспільства в умовах повоєнної трансформації.

1.3. Світовий досвід публічного управління соціальною реінтеграцією ветеранів

Реінтеграція військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, до мирного життя є однією з ключових соціальних проблем сучасної України. Збройний конфлікт, що триває з 2014 року, зумовив суттєве зростання кількості ветеранів, які після повернення до цивільного середовища стикаються зі складними соціальними та психологічними викликами. За інформацією Міністерства у справах ветеранів, у бойових діях взяли участь понад 1,5 мільйона громадян України, що наочно підтверджує високий рівень актуальності проблеми їхньої соціальної реінтеграції.

Процес адаптації військовослужбовців має специфічні особливості, обумовлені сукупністю чинників. На відміну від інших соціальних груп, ветерани зазнають впливу бойового стресу, фізичних ушкоджень і психологічних травм, що істотно ускладнює їх повернення до повноцінного мирного життя. Крім того, значна частина ветеранів відчуває труднощі у відновленні сімейних відносин, соціальній взаємодії та реалізації професійного потенціалу.

Неналежний рівень підтримки з боку держави й суспільства може призводити до соціальної ізоляції ветеранів, погіршення якості їхнього життя, а також до підвищення ризиків безробіття, зростання злочинності та суїцидальної поведінки серед цієї категорії населення. З огляду на масштаби проблеми та її вплив на суспільний розвиток, постає нагальна потреба у впровадженні ефективних державних програм, спрямованих на психологічну допомогу, фізичну реабілітацію та професійну адаптацію ветеранів. Водночас недостатній рівень фінансування, який залишається значно нижчим порівняно з практикою інших країн, істотно ускладнює формування та реалізацію комплексної системи реінтеграційних заходів.

У світовій практиці соціальна реінтеграція ветеранів розглядається як системний процес, що включає не лише фінансову підтримку, але й комплекс

заходів з адаптації до мирного життя, психосоціальної підтримки, професійної інтеграції, медичної та психологічної реабілітації. Такі підходи ґрунтуються на принципі соціальної справедливості та визнанні внеску ветеранів у захист держави, що трансформує ветеранську політику від компенсаційної моделі до інтеграційно-адаптаційної. [6]

Реінтеграція ветеранів вимагає не лише структурованих підходів, а й значних фінансових вкладів на тлі зростання кількості ветеранів, які повертаються з бойових дій і стикаються з численними труднощами в процесі адаптації. У низці досліджень зазначено, що успішна соціальна реінтеграція носить комплексний характер і передбачає координацію зусиль центральних органів влади, місцевого самоврядування, недержавних організацій та громадського сектору. Такий багаторівневий підхід дозволяє ефективно поєднувати правові, соціальні, економічні та психологічні аспекти підтримки ветеранів і їх сімей.

Важливим та показовим є міжнародний досвід, зокрема країн, які пройшли через схожі виклики – США, Ізраїлю та балканських держав Ці країни розробили ефективні моделі реінтеграції, які можна адаптувати в українських умовах, проте з урахуванням фінансових та соціальних можливостей України. [35].

Наступна причина врахування досвіду США стосується співвідношення тривалості воєнних операцій та кількісного особового складу. У США тривалість військових операцій збільшується упродовж крайніх десятиріч, тоді як чисельність збройних сил США поступово скорочувалася. Тобто, створюється поєднання підвищеного попиту у проведенні самих військових операціях одночасно з дефіцитом особового складу, готового до розгортання

Досвід США у питаннях соціального та медичного забезпечення ветеранів війни актуальний для України через низку причин. Зокрема, це кількісне співвідношення ветеранів до загальної кількості населення. Хоча дані України не є точними, враховуючи введений воєнний стан та активні бойові дії, не точно виміряні кількісні показники міграції населення, попередньо орієнтовна кількість ветеранів тощо, кількісне співвідношення ветеранів до загальної

кількості населення близьке до співвідношення у США. Так, за даними Держстату у 2022 р. в Україні зареєстровано 41,17 млн. населення [41]. За оцінками експертів, враховуючи потік біженців, населення України на початок 2025 р. становить 38 млн. [73]. Тому пропонуємо оперувати даними за 2023–2025 рр. Отже, для США співвідношення ветеранів війни до загальної кількості населення складає 5,44%, у той час як для України на сьогодні – 5,26% (табл.1.1.).

Таблиця 1.1

Співвідношення ветеранів війни до загальної кількості населення у США та Україні (2023–2025 рр.)

	США	Україна
Населення, млн.	331	38
Ветерани, млн.	18	2
% ветеранів до загальної кількості населення	5,44	5,26

США мають одну з найрозвиненіших систем публічного управління соціальною реінтеграцією ветеранів, що включає як державні, так і недержавні компоненти.

До складу Міністерства у справах ветеранів США входять такі основні департаменти/адміністрації:

~ Адміністрація з питань медичного забезпечення (англ. Veterans Health Administration);

~ Адміністрація з питань пільг та привілеїв (англ. Veterans Benefits Administration);

~ Адміністрація у похоронних справах та з питань утримання місць поховання ветеранів військової служби (англ. National Cemetery Administration, має статус «Національної»).

У структурі Міністерства діють також апарати заступників та помічників міністра з питань: фінансів і планування, інформаційних ресурсів та менеджменту, кадрової політики та адміністративних питань, зв'язків з ветеранами, координації соціальних програм, закупівель та споруджень, зв'язків з Конгресом та громадськістю, а також низка інших адміністративних підрозділів (офісів), які

сприяють рішенню питань забезпечення ветеранів військової служби, у тому числі: генеральної інспекції, бюджетно-фінансової служби, матеріально-технічні та логістичні, по зв'язкам з бізнесовими структурами, юридичних питань, розгляду скарг та заяв, безпеки та захисту тощо [67].

Американська система пенсійного забезпечення військовослужбовців є комплексною і включає три основні канали надходження: військову пенсію, пенсію за програмою федерального соціального страхування та особисті відрахування військовослужбовців на персоналізовані пенсійні рахунки. За оцінками експертів міністерства праці США, завдяки такій схемі пенсійного забезпечення військовослужбовці в даний час являють собою найбільш соціально захищену професійну групу населення в країні [41].

США розмежовують поняття ветеранів збройних сил (це людина, яка відслужила не менш як 180 днів і офіційно звільнена зі служби) та військових ветеранів, які брали участь у реальних бойових діях. І вони отримують допомогу й пільги залежно від потреб [39].

Центральним елементом, що впливає на компенсаційні виплати з інвалідності є Департамент у справах ветеранів (Department of Veterans Affairs (VA) – федеральний орган, що координує надання широкого спектру послуг ветеранам, включно з медичною підтримкою, реабілітацією, соціальними пільгами, психологічним супроводом та професійною адаптацією.

Показовим є досвід Сполучених Штатів Америки щодо врахування гендерного чинника в системі медико-соціального забезпечення ветеранів. Зокрема, у межах цієї практики береться до уваги те, що чоловіки характеризуються вищими показниками надмірної маси тіла, а також більшою поширеністю серцево-судинних захворювань, інсульту, раку шкіри та діабету, водночас маючи нижчі показники захворюваності на окремі види онкологічних хвороб, хронічні обструктивні захворювання легень, артрит, розлади психічного здоров'я та хвороби нирок. [30].

Окремо варто відзначити позитивний досвід США щодо залучення приватного сектору охорони здоров'я до системи медико-соціальної підтримки

ветеранів війни. Міністерство у справах ветеранів реалізує курс на перерозподіл значних фінансових ресурсів із державних ветеранських госпіталів на користь приватних постачальників медичних послуг, що закладає підґрунтя для наймасштабнішої трансформації системи медичного забезпечення ветеранів за останні десятиліття. [62].

Враховуючи наведені матеріали та здійснений аналіз, можна зробити висновки, що досвід США корисний для України у таких напрямках:

- ~ вибір критеріїв для оцінки стану соціального захисту ветеранів війни;
- ~ ефективна структура публічного управління, зокрема на рівні Міністерства у справах ветеранів, щодо суб'єктів здійснення ветеранської політики та їх компетенцій;
- ~ врахування критеріїв психічного та медичного стану ветеранів, кількості залучень до бойових дій, географічного чинника, стану здоров'я тощо у плануванні ветеранської політики;
- ~ розвиток системи соціального захисту ветеранів відповідно до наявної загальної соціальної системи з ефективним розподілом наявних ресурсів;
- ~ збільшення ефективності публічного управління сфері ветеранської політики при збільшенні бойових дій та зменшенні підготовленого особового складу;
- ~ ефективна система повернення ветеранів війни у цивільне життя, починаючи від першого дня служби. [64].

У Великій Британії соціальна реінтеграція ветеранів здійснюється через поєднання державних програм та активної участі громадських організацій. Державна політика визнає потреби ветеранів щодо охорони здоров'я, працевлаштування, житла та соціальних зв'язків, що відображається у створенні мережі підтримки, включно з програмою центрів *Valour*, які об'єднують зусилля уряду, місцевих органів влади та благодійних організацій для комплексної підтримки ветеранів у різних сферах життя. [3].

Такі центри спрямовані на забезпечення доступу до житла, підтримки працевлаштування, медичної допомоги та психосоціальної підтримки, що сприяє більшій доступності послуг для ветеранів незалежно від їхнього місця

проживання.

Канада, Велика Британія та інші країни активно впроваджують програми підтримки зайнятості та підприємництва для ветеранів. Наприклад, у Канаді реалізується програма «Операція «Підприємець»» (Operation Entrepreneur), що спрямована на сприяння ветеранам у започаткуванні власного бізнесу, а також передбачає наставництво, пільгове кредитування та професійне навчання.[6].

У Великій Британії схожі ініціативи часто реалізуються через партнерства між державними органами та громадськими ініціативами, що дозволяє поєднувати ресурси різних секторів для створення сприятливих умов для адаптації ветеранів на ринку праці. [6].

Психосоціальна підтримка розглядається як важлива складова успішної реінтеграції ветеранів, оскільки вона сприяє зміцненню емоційного благополуччя та зниженню рівня стресу, що позитивно впливає на здатність ветеранів адаптуватися до цивільного життя.

Подам матеріал у вигляді порівняльної таблиці, яку зручно використати як аналітичний елемент дипломної роботи для зіставлення підходів до соціальної реінтеграції ветеранів у США, країнах ЄС та Україні.

Таблиця 1.2.

Порівняльна характеристика систем соціальної реінтеграції ветеранів у США, ЄС та Україні

Критерій порівняння	США	Країни Європейського Союзу	Україна
1	2	3	4
Інституційна модель управління	Централізована система через Міністерство у справах ветеранів (Department of Veterans Affairs)	Децентралізована модель: поєднання національних і місцевих програм	Комбінована модель: центральні органи влади та органи місцевого самоврядування
Підхід до реінтеграції	Комплексний, орієнтований на життєвий цикл ветерана	Соціально-інтеграційний, із акцентом на інклюзію та права людини	Переважно компенсаційний із поступовим переходом до інтеграційного

Продовження табл.1.2

1	2	3	4
Працевлаштування ветеранів	Розвинуті федеральні програми, квоти, стимули для роботодавців	Активні програми зайнятості, перекваліфікації, підтримка місцевих ініціатив	Обмежені програми, недостатня координація ринком праці 3
Медичне забезпечення	Поєднання державної та приватної медицини, високий рівень спеціалізації	Переважно державні системи охорони здоров'я з високими стандартами	Державна система з обмеженими ресурсами та доступом до реабілітації
Психологічна реабілітація	Системні програми лікування ПТСР, довгострокова психологічна підтримка	Інтегровані психосоціальні програми на національному та місцевому рівнях	Недостатньо розвинена, часто реалізується за підтримки громадських організацій
Роль громадського сектору	Активна участь ветеранських і благодійних організацій	Тісна співпраця держави з НУО та волонтерськими мережами	Значна роль громадських ініціатив через обмежені можливості держави
Фінансування	Високий рівень бюджетного фінансування	Стабільне фінансування в межах соціальних держав	Недостатнє фінансування порівняно з міжнародними практиками
Орієнтація на майбутнє	Довгострокове планування та модернізація ветеранської політики	Сталий розвиток та соціальна інклюзія	Формування системної політики перебуває на етапі становлення

Зазначені програми переконливо свідчать, що інтеграція ветеранів у сферу зайнятості та досягнення ними економічної незалежності є визначальними чинниками успішної соціальної реінтеграції, оскільки саме вони забезпечують соціальну стабільність і створюють умови для повноцінної самореалізації ветеранів у цивільному суспільстві.

У низці розвинених країн, зокрема США, Канаді та Великій Британії, значна увага приділяється психологічній реабілітації та підтримці ветеранів, які можуть мати посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) та інші психологічні наслідки служби. Ці програми включають когнітивно-поведінкову терапію, групову підтримку, психоосвітні заходи та інтеграцію психологічної допомоги

в загальні програми працевлаштування і адаптації.

Порівняльний аналіз свідчить, що США та країни Європейського Союзу застосовують комплексні, інституційно забезпечені моделі соціальної реінтеграції ветеранів, які поєднують економічну, медичну та психосоціальну складові. В Україні система реінтеграції ветеранів перебуває у процесі трансформації від переважно компенсаційної моделі до інтеграційної, що зумовлює потребу в адаптації найкращих міжнародних практик з урахуванням національних соціально-економічних умов і перспектив післявоєнного відновлення.

Успішні моделі соціальної реінтеграції ветеранів у багатьох країнах залучають не лише державні механізми, а й активну участь недержавних та громадських організацій. Такі організації часто працюють на місцевому рівні, забезпечують наставництво, соціальні зв'язки, освітні програми та психосоціальну підтримку, що дозволяє розширювати спектр послуг і адаптувати їх до конкретних потреб ветеранів. [43]

Цей підхід підсилює державні ініціативи і створює умови для більш гнучкої адаптації ветеранів у різних соціальних контекстах, що є важливою складовою ефективного публічного управління соціальною реінтеграцією. [43]

Світовий досвід публічного управління соціальною реінтеграцією ветеранів демонструє, що успішна політика потребує комплексного, багаторівневого підходу, який включає:

- ~ гармонізацію державних і недержавних зусиль;
- ~ поєднання медичних, соціальних, психологічних і економічних компонентів;
- ~ координацію між центральними та місцевими органами влади;
- ~ індивідуалізовані програми підтримки.

За цих умов реінтеграція ветеранів не зводиться лише до разових виплат чи пільг, а стає процесом поступового повернення до активного життя, що забезпечує їхню соціальну стабільність, психологічне благополуччя та економічну самодостатність.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

2.1 Нормативно-правове забезпечення соціального захисту осіб зі статусом УБД в Україні

Ефективність державної політики соціального захисту учасників бойових дій (УБД) безпосередньо залежить від якості та повноти нормативно-правового регулювання, яке формує фундамент для реалізації їхніх прав та гарантій. В Україні сформована розгалужена ієрархічна система законодавства, що регулює відносини у сфері ветеранської політики, охоплюючи акти від Конституції України до локальних рішень органів місцевого самоврядування [20].

Основним законом, який визначає загальні засади регулювання соціального захисту учасників бойових дій, є Конституція України. Зокрема, гарантії соціального захисту цієї категорії осіб визначено статтею 17, де зазначається, що «держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їх сімей» [20].

На даному положенні Конституції України ґрунтуються інші законодавчі акти щодо соціального захисту учасників бойових дій, які конкретизують і більш детально врегульовують різні аспекти соціального захисту цієї категорії громадян. Фактично, в Конституції України мова йде про важливість підтримки та особливої уваги держави до визначеної категорії осіб, членів їхніх сімей, що повністю узгоджується з міжнародними і європейськими положеннями соціального забезпечення, закріпленими у Загальній декларації прав людини [14], Європейській соціальній хартії [11] та інших міжнародних документах.

Основним законодавчим актом, що визначає правовий статус ветеранів війни та забезпечує створення умов для їх життєзабезпечення, є Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 р. № 3551-ХІІ. Цей документ встановлює вичерпний перелік пільг для УБД, серед яких пріоритетними є:

- ~ безоплатне одержання лікарських засобів та першочергове медичне обслуговування;
- ~ 75-відсоткова знижка плати за користування житлом та комунальними послугами;
- ~ право на позачергове забезпечення житлом осіб, які потребують поліпшення житлових умов;
- ~ виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати [56].

Важливою складовою нормативного забезпечення є Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 413 «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій...», яка регламентує порядок надання та позбавлення статусу учасника бойових дій. В умовах повномасштабного вторгнення цей акт зазнав суттєвих трансформацій, спрямованих на спрощення процедури отримання статусу (зокрема, через впровадження електронних інструментів та автоматизацію обміну даними між реєстрами) [47].

Окрім базового закону, питання соціального захисту УБД регулюються іншими галузевими актами:

1. Податковий кодекс України – визначає пільги щодо оподаткування доходів та звільнення від сплати певних видів податків (наприклад, земельного податку).
2. Житловий кодекс України – встановлює пріоритетність у забезпеченні житлом та отриманні позик на будівництво.
3. Земельний кодексу України – виділення земельних ділянок учасникам бойових дій.

Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [45] встановлено єдину систему соціального та правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей, гарантовано сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни в економічній, соціальній та політичній сферах. Зокрема, в п. 2 ст. 15 даного Закону було передбачено нарахування одноразової грошової допомоги мобілізованим військовослужбовцям, яка повинна виплачуватись у день демобілізації. Також даним Законом передбачене право на виплату одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) військовослужбовця або втрати працездатності. При цьому варто зазначити, що розмір допомоги не залежить від військового звання, посадового окладу та вислуги років військовослужбовця.

Важливим блоком у системі законодавчих актів є низка законів України, що прямо чи опосередковано стосуються сфери соціального захисту учасників бойових дій, зокрема «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» [52], «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [50], положення яких узгоджуються з міжнародними документами в означеній сфері.

Фінансова основа соціального захисту учасників бойових дій забезпечується Бюджетним кодексом України та Законом України «Про Державний бюджет України...» на відповідний календарний рік. Фінансування запланованих для цієї мети коштів здійснюється за програмами, розпорядниками яких є центральні та місцеві органи виконавчої влади.

Науковці, аналізуючи нормативне поле, вказують на певні інституційні розриви. Зокрема, В. Скуратівський наголошує, що чинна законодавча база залишається значною мірою «пільгоцентричною», що було характерно для радянської та пострадянської моделей управління. Натомість сучасні умови вимагають імплементації норм, що стимулюють соціальну активність та професійну адаптацію, а не лише пасивне споживання пільг [62, с. 92].

Варто відзначити, що Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» [52] містить визначення основних понять і категорій, що розкривають підходи до реабілітації осіб з інвалідністю в Україні, яка, у свою чергу,

складається з медичної, психолого-педагогічної, психологічної, професійної, трудової, фізкультурно-спортивної, фізичної, соціальної реабілітації, кожна з яких фактично є системою заходів в окремій сфері, що ставить за мету відновлення здоров'я, соціального статусу чи індивідуальних психологічних функцій учасника бойових дій.

Особливо актуальним для учасників бойових дій, враховуючи відомі ризики, пов'язані з їхньою участю у війні, можна назвати соціальне страхування. Разом з тим на сьогодні норм загальновідомих законів у даній сфері («Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування») недостатньо, вважає Є. П. Гордієнко [6, с. 123]

До підгрупи законних нормативно-правових актів у сфері соціального захисту учасників бойових дій в Україні слід віднести закони: «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про житлово-комунальні послуги», «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та ін. Щодо гарантій пенсійного забезпечення учасників бойових дій, основні норми і положення містяться у Законах України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [63]

Окремим вектором розвитку законодавства є цифровізація соціальних гарантій. Прийняття нормативних актів, що регулюють функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни та впровадження електронного посвідчення ветерана в застосунку «Дія», свідчить про перехід до сервісно-орієнтованої моделі публічного управління. Це дозволяє нівелювати бюрократичні бар'єри та забезпечити адресність допомоги [70].

В ході аналізу нормативно-правового механізму державного регулювання соціального захисту учасників бойових дій, виокремлено низку проблемних питань, що перебувають поза межами нормативно-правового поля, зокрема щодо

осіб, зниклих безвісти, та військовополонених – учасників бойових дій, відсутності загальноприйнятих стандартів (протоколів) соціально-психологічної реабілітації учасників бойових дій. [63]

Забезпечення житлових прав учасників бойових дій (УБД) через механізми інвестування у будівництво потребує посилення правових гарантій. Зокрема, критичною є необхідність нормативного закріплення суворої відповідальності забудовників за недотримання термінів введення об'єктів в експлуатацію та затримки у передачі правостановлюючих документів.

Водночас системною вадою чинної ветеранської політики є переважання компенсаторного підходу над мотивувальним. Існуючий інструментарій соціальних пільг часто не виконує функцію забезпечення гідної якості життя, а лише частково нівелює витрати. Це актуалізує потребу у переході до нової концепції пільгового забезпечення, яка фокусуватиметься на створенні умов для ефективної адаптації, опануванні ветеранами нових компетенцій та формуванні навичок, необхідних для їхньої успішної самореалізації у цивільному середовищі.

У сучасних умовах великого значення набувають міжнародно-правові акти, що закріплюють соціальний захист військовослужбовців у період ведення бойових дій. Найважливішими з них є: Женевська конвенція про поліпшення участі поранених і хворих у діючій армії; Женевська конвенція про поліпшення участі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі; Женевська конвенція про поводження з військовополоненим; Римський статут міжнародного кримінального суду (прийнятий 17 липня 1998 р.) та інші. [27]

Таким чином, нормативно-правове забезпечення соціального захисту УБД в Україні характеризується високим рівнем деталізації, проте потребує подальшої систематизації та адаптації до умов повоєнної трансформації. Пріоритетом має стати перехід від розпорочених пільгових норм до створення єдиного Ветераноцентричного кодексу або комплексної Стратегії переходу від військової кар'єри до цивільного життя.

2.2 Оцінка організаційно-функціональної структури органів публічної влади в сфері ветеранської політики та інструментів соціальної та професійної адаптації УБД в умовах воєнного стану

В Україні реалізація ветеранської політики здійснюється через сукупність державних інституцій, міжвідомчу координацію та місцеві органи влади, що забезпечують нормативно-правове, адміністративне та програмно-організаційне середовище для підтримки ветеранів війни, включно з учасниками бойових дій.

На загальнодержавному рівні формується державна політика та механізми її реалізації, приймаються законодавчі документи, встановлюються норми та стандарти, визначається порядок, процедури та регламент фінансування бюджетних програм соціального захисту УБД. Загальнодержавний рівень визначає державу основним інститутом організації життя громадян [8, с. 12].

Президент України виступає гарантом прав і свобод громадян, що підтверджує його значимість у системі соціального захисту. Президент забезпечує державну незалежність та національну безпеку, призначає на посади та звільняє з посад вище командування ЗСУ, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави; приймає рішення про використання ЗСУ та інших утворених відповідно до законів України військових формувань. Президенту також належить право законодавчої ініціативи щодо розробки законодавчих актів та накладання вето на прийняті закони (у тому числі щодо соціального захисту УБД) [20].

Основні інститути формування та реалізації державної політики соціального захисту УБД сформовано на рис.2.1.

Рис. 2.1 Основні інститути формування та реалізації державної політики соціального захисту УБД

Джерело: систематизовано автором за [6]

При Президентові України діє Рада національної безпеки і оборони

України (РНБО), яка виступає координаційним органом у сфері національної безпеки та оборони. Водночас до повноважень РНБО належить ухвалення рішень щодо реалізації заходів соціального спрямування, що набувають чинності шляхом видання відповідних указів Президента України. Окремі питання соціального захисту учасників бойових дій, визначені рішеннями РНБО, можуть покладатися на виконання Кабінетом Міністрів України [51].

Верховна Рада України є центральним і єдиним органом законодавчої влади в державі, до повноважень якого належить ухвалення законів, затвердження Державного бюджету України, визначення засад соціального захисту, форм і видів пенсійного забезпечення, а також схвалення загальнодержавних програм соціального розвитку й соціальної підтримки, зокрема у сферах оздоровлення, реабілітації, адаптації, освіти та професійної перепідготовки відповідної категорії осіб.

Ключовим суб'єктом формування та реалізації державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни є Міністерство у справах ветеранів України (Мінветеранів). Створене як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, воно виконує роль головного координатора. До його основних інституційних функцій належать:

- ~ адміністрування Єдиного державного реєстру ветеранів війни;
- ~ координація програм професійної адаптації та психологічної реабілітації;
- ~ забезпечення переходу від військової кар'єри до цивільного життя [10]

Функціонал Мінветеранів змістився у бік цифровізації та розробки політики «переходу». Проте ключовою проблемою залишається недостатня горизонтальна координація з Міністерством оборони, що призводить до «інформаційного вакууму» в момент звільнення військовослужбовця зі служби.

Важливою особливістю інституційної системи є її міжвідомчий характер. Окрім Мінветеранів, до системи залучені:

1. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України – забезпечує виплати державних допомог, пенсійне забезпечення та надання

соціальних пілґ через мережу територіальних управлінь соціального захисту.

2. Міністерство оборони України та інші силові структури –відповідають за супровід військовослужбовця до моменту його звільнення, оформлення первинних документів та надання статусу УБД.

3. Міністерство охорони здоров'я України – координує мережу госпіталів ветеранів війни та спеціалізованих центрів реабілітації [7].

Координацію реалізації політики здійснюють також органи виконавчої влади, центральні відомства, уповноважені міжвідомчі комісії та координаційні органи, а на місцевому рівні – обласні, районні військово-цивільні адміністрації та центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), де ветерани можуть отримувати комплекс адмінпослуг у рамках принципу «єдиного вікна».

На регіональному та місцевому рівні відбувається безпосередня реалізація інструментів адаптації. Оцінка показує, що успішність ветеранської політики на місцях на 80% залежить від фінансової спроможності громади та наявності спеціалізованих структурних підрозділів (відділів підтримки ветеранів) [6]

Місцевий рівень передбачає реалізацію органами місцевого самоврядування (далі – ОМС) та місцевими органами виконавчої влади власних самоврядних та делегованих державою повноважень щодо соціального захисту УБД. У зв'язку з проведенням в Україні реформи децентралізації та прийняттям законів «Про співробітництво територіальних громад» [55] та «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [46], ОМС надано більше можливостей та ресурсів для самостійного вирішення питань місцевого значення щодо соціального захисту різних груп населення, у тому числі ветеранів – УБД. Зазначимо, що майже у всіх центральних органах виконавчої влади є місцеві представники – відповідні підрозділи, підпорядковані місцевим державним адміністраціям. Також місцеві органи влади мають право створювати власні органи (управління, сектори, відділи тощо) для виконання поставлених завдань щодо соціального захисту та підтримки УБД. Таким чином, місцеві органи виконавчої влади та ОМС стають первинною ланкою забезпечення соціального захисту УБД.

На регіональному рівні державна політика реалізується ОМС обласного рівня (обласні ради), територіальними органами виконавчої влади (ОДА, регіональні державні служби, центри та ін.), групами та асоціаціями громадянського суспільства, які захищають інтереси з питань соціального захисту УБД на рівні області, регіону. Зважаючи на реформи щодо регіонального розвитку, проведення яких сьогодні є однією з умов ефективного функціонування державних інститутів та розвитком організації публічної влади, регіональний рівень стає базовим у виробленні та реалізації політики, зростає роль громад у розв'язанні проблем УБД. [6]

На сучасному етапі відбувається децентралізація інституційної системи, що переносить основний фокус реалізації політики на місцеве самоврядування. Саме на рівні територіальних громад створюються «Ветеранські хаби» та відділи у Центрах надання адміністративних послуг (ЦНАП), що реалізують принцип «єдиного вікна» для УБД. Це дозволяє нівелювати бюрократичні бар'єри та забезпечити адресність послуг [32].

Дослідники, зокрема Н. Палій, зазначають, що інституційна система України наразі перебуває у стані динамічної трансформації. Головним викликом є подолання інституційних розривів – ситуацій, коли повноваження різних відомств дублюються, або ж існують «сірі зони», де відповідальність суб'єкта не визначена чітко. Це особливо актуально для питань післявоєнної реінтеграції, де межа між медичною, психологічною та соціальною допомогою є розмитою [40, с. 102].

Окремим інституційним складником є недержавний сектор (громадські організації ветеранів, благодійні фонди). В умовах воєнного стану вони часто виступають «агентами змін», запроваджуючи інноваційні моделі реабілітації, які згодом імплементуються у державні стандарти. У публічному управлінні цей феномен розглядається як механізм державно-громадської взаємодії, що підвищує гнучкість усієї системи соціального захисту [15].

Важливо, що сучасна організаційна структура ветеранської політики має складний характер через змішання функцій соціальної державної підтримки та

соціального менеджменту в умовах воєнного стану, що зумовлює значну координаційну навантаженість між відомствами та рівнями влади.

Більшість пілґ демобілізовані військовослужбовці можуть отримати лише у разі, якщо вони мають статус УБД, особи з інвалідністю внаслідок війни або принаймні учасника війни. Ці статуси дають право на різні пілґи від держави, перелік яких наведено у статтях 12–14 Закон України Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту та в низці інших нормативних актів, які здебільшого конкретизують механізми надання пілґ, зазначених у цих статтях. Нерідко й влада на місцевому рівні може запроваджувати додаткові соціальні гарантії та програми для ветеранів.

Крім того, Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» гарантовано пілґи й для членів родин загиблих захисників та захисниць, які встановлюються на рівні зі статусом УБД чи особи з інвалідністю внаслідок війни. Загалом пілґи для згаданих вище категорій ураховують такі соціально значущі аспекти життя:

- лікування та медичне забезпечення (забезпечення лікарськими засобами та медичними послугами);
- комунальні послуги (знижки на оплату та утримання житла);
- житло та нерухомість (питання забезпечення житлом, земельними ділянками, гаражами та іншою нерухомістю);
- транспорт (безоплатний проїзд у громадському транспорті та можливість періодичного придбання квитків на міжміський транспорт безкоштовно або зі знижкою);
- соціальні виплати (надбавки до пенсії чи одноразові виплати);
- трудові відносини (права на додаткову відпустку, збільшений обсяг виплат по тимчасовій непрацездатності);
- податки (звільнення від сплати податків чи податкові знижки);
- освіта (переважне право на вступ до освітніх закладів, державна підтримка у вигляді стипендій, оплати навчання, пільгових кредитів на навчання);

- зв'язок (першочергове / позачергове встановлення домашнього телефону та знижки на абонентську плату);
- інші соціальні пільги (першочергове / позачергове обслуговування установами, що надають соціальні послуги).

Таким чином, інституційна система реалізації політики щодо УБД є розгалуженою мережею, яка потребує подальшої цифрової інтеграції та зміцнення горизонтальних зв'язків між міністерствами та громадами. Пріоритетом розвитку цієї системи в умовах післявоєнної трансформації має стати перехід до людиноцентричної моделі, де інституції підлаштовуються під потреби ветерана, а не навпаки.

Органи публічної влади впроваджують широкий спектр інструментів для соціальної та професійної адаптації ветеранів:

~ Соціальна підтримка: надання матеріальних виплат, пільг, доступ до санаторно-курортного лікування, соціальних послуг, підтримки сімей ветеранів.

~ Медична та психологічна реабілітація: державні програми забезпечують безоплатну реабілітацію у межах Програми медичних гарантій, включно з тривалими реабілітаційними циклами після складних травм.

~ Професійна адаптація і працевлаштування: через співпрацю з Державною службою зайнятості та проектами на кшталт онлайн-платформи Veteran PRO, що накопичує ключові державні сервіси для ветеранів і сприяє працевлаштуванню, навчанню чи започаткуванню бізнесу.

~ Психосоціальні програми та інтеграція у публічну службу: прикладом є меморандум між Національним агентством з питань державної служби та благодійним Veteran Hub, що спрямований на адаптацію ветеранів до цивільної служби, поєднуючи професійну підготовку з психологічною підтримкою.

Соціальна адаптація та професійна інклюзія учасників бойових дій (УБД) є ключовими складовими державної ветеранської політики в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України (рис 2.2)

Рис.2.2. Система інструментів соціальної адаптації та професійної інклюзії УБД

Транзиція військовослужбовців до мирного життя є багатовекторним процесом, що супроводжується комплексними викликами соціального, психологічного та професійного характеру. Це зумовлює об'єктивну потребу у формуванні цілісної системи інструментів публічного управління, орієнтованих на всебічну реінтеграцію ветеранів у цивільне середовище.

Соціальна адаптація учасників бойових дій (УБД) у сучасній науковій парадигмі розглядається як інтегрована сукупність правових, економічних та організаційно-психологічних заходів. Їхня реалізація спрямована на регенерацію соціального капіталу особистості, стабілізацію психоемоційного фону, безбар'єрний доступ до публічних сервісів та розвиток навичок автономного функціонування поза військовою структурою.

Паралельно з цим, професійна інклюзія виступає ключовим фактором економічної самодостатності ветеранів. Вона передбачає створення сприятливих умов для конвертації бойового досвіду в цивільні компетенції через механізми стимулювання самозайнятості, підтримку ветеранського підприємництва та гнучкі програми перекваліфікації.

У площині публічного управління ефективність цих інструментів базується на принципі мультимодальної взаємодії (міжвідомчої координації) органів державної влади, місцевого самоврядування, неурядових організацій та бізнес-середовища. В умовах воєнного стану, на тлі стрімкого збільшення кількості УБД та дефіциту бюджетних ресурсів, така взаємодія набуває критичного значення для забезпечення національної стійкості.

Системна імплементація означеного інструментарію дозволяє не лише нівелювати загрози соціальної маргіналізації учасників бойових дій (УБД), а й забезпечити конструктивну трансформацію їхнього специфічного капіталу – військового досвіду, високого рівня дисципліни та лідерського потенціалу – у стратегічний ресурс для сталого соціально-економічного поступу держави.

Проте в умовах правового режиму воєнного стану архітектура ветеранської політики стикається з низкою критичних детермінант, що обмежують ефективність адаптаційних механізмів. До основних деструктивних чинників належать:

- ~ Нормативно-термінологічна невизначеність: існують прогалини у законодавчій фіксації критеріїв ветеранських статусів та недостатня чіткість у делімітації (розмежуванні) повноважень між суб'єктами публічної влади різних рівнів.

- ~ Інституційна фрагментарність: високий рівень диверсифікації адаптаційних заходів (медичних, психологічних, професійних) актуалізує проблему міжвідомчої координації, вимагаючи створення єдиного комунікаційного та операційного простору для взаємодії профільних міністерств.

- ~ Дефіцит організаційної спроможності на локальному рівні: територіальні громади часто стикаються з браком ресурсів та компетенцій для забезпечення комплексного супроводу ветеранів – від верифікації пріоритетних потреб до безпосередньої реалізації цільових програм підтримки.

Оцінка організаційно-функціональної структури публічної влади у сфері ветеранської політики дозволяє констатувати наявність розгалуженої мережі

інституцій та сервісних інструментів. Однак для забезпечення пролонгованої ефективності в умовах воєнного стану та в період повоєнної реконструкції система потребує: консолідації зусиль через посилення горизонтальних зв'язків між суб'єктами управління; законодавчої верифікації статусів та функціональних обов'язків; Зміцнення ресурсної бази та нарощування адміністративного потенціалу органів місцевого самоврядування.

2.3. Оцінка ефективності чинних механізмів соціального захисту учасників бойових дій

Оцінка ефективності чинних механізмів соціального захисту учасників бойових дій в Україні виконується шляхом аналізу чинної системи соціального захисту, виявлення її проблемних аспектів, оцінки ефективності реалізації соціальних гарантій та сформування пропозицій щодо вдосконалення механізмів соціального забезпечення та реабілітації. Це включає в себе виявлення проблемних аспектів, оцінку ефективності реалізації соціальних гарантій, а також сформування пропозицій щодо вдосконалення механізмів соціального забезпечення та реабілітації зазначеної категорії громадян. [6].

Мінсоцполітики та Червоний Хрест запровадили програму соціальної адаптації ветеранів та їхніх родин після демобілізації, надаючи психосоціальну підтримку. Про це йдеться на сайті міністерства соціальної політики України [35].

Мінсоцполітики розпочало надання соціальних послуг для ветеранів війни, сприяючи їхній адаптації до цивільного життя після демобілізації. У 2024 році до програми приєднався Департамент реабілітації та підтримки Українського Червоного Хреста, який реалізує цю ініціативу в Вінницькій та Хмельницькій областях.

У рамках програми протягом 2024 року Червоний Хрест організував 7 виїздів до рекреаційних закладів, у яких взяли участь 191 ветеран. Протягом цих виїздів ветерани мали можливість:

- ~ брати участь у сімейних психосоціальних заходах;
- ~ відвідувати психоедукаційні сесії та групові заняття;
- ~ отримувати індивідуальні консультації психологів;
- ~ звертатися за допомогою до соціальних працівників та юристів;
- ~ брати участь у різноманітних творчих активностях;
- ~ долучатися до програм фізичного відновлення та релаксації.

На сьогодні послуга адаптації доступна в семи областях: Полтавській, Черкаській, Вінницькій, Чернівецькій, Миколаївській, Дніпропетровській та Хмельницькій. Партнером Мінсоцполітики у цій програмі також виступає ПРООН, що сприяє підтримці ветеранів у цей важливий період їхнього життя.

Ефективність механізмів соціального захисту ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні визначається не лише формально закріпленими гарантіями, а й рівнем їх практичного впровадження, доступності послуг, відповідністю потребам ветеранів та здатністю забезпечувати комплексну підтримку у мирному житті. Попри наявність значної нормативно-правової бази, практика реалізації цих механізмів демонструє низку суттєвих недоліків.

Українське законодавство передбачає широкий спектр соціальних гарантій для ветеранів та УБД: пільги на оплату житлово-комунальних послуг, грошові виплати, медичне обслуговування, санаторно-курортне лікування та інші соціальні послуги. Ці гарантії закріплені у спеціальних актах, зокрема в Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Проте, як зазначають дослідники, «громіздкість і суперечливість законодавства» ускладнює практичну реалізацію соціальних гарантій та створює бар'єри для ветеранів при зверненні за ними. Це підсилює нерівномірність доступу до соціальних послуг та виплат, що в свою чергу знижує загальну ефективність системи захисту.

Дослідження системи соціального захисту ветеранів свідчать, що на рівні реалізації державної політики існують значні адміністративні перешкоди для ветеранів, що ускладнює доступ до передбачених соціальних гарантій. Зокрема, нерідко ветерани стикаються зі складністю оформлення документів, відсутністю

чітких процедур отримання послуг або недоліками в інформуванні про свої права та доступні програми.

Ці бар'єри здебільшого пов'язані з відсутністю єдиної ефективної системи супроводу ветеранів під час звернень за соціальною підтримкою та недостатнім рівнем цифровізації процесів, що ускладнює комунікацію між державними структурами та самими ветеранами.

Одним із ключових викликів є обмежене фінансування соціальних програм для ветеранів, яке залишається суттєво нижчим порівняно із потребами значної кількості УБД. Внаслідок цього державні програми не завжди охоплюють всю широку палітру необхідних заходів, особливо у сферах медичної реабілітації, психосоціальної підтримки та професійної адаптації.

Оцінка фінансування соціальних програм для ветеранів в Україні на 2025–2026 роки свідчить про поступовий перехід від моделі «соціальних виплат» до «інвестицій у реінтеграцію». Попри складну економічну ситуацію, державний бюджет демонструє зростання видатків на ветеранський напрям. Згідно з ухваленими показниками, фінансування ветеранської політики суттєво зросло порівняно з попередніми роками. Основний акцент зміщено на розбудову інфраструктури підтримки в громадах та цифровізацію послуг (табл. 2.1)

Таблиця 2.1.

Показники фінансування ветеранської політики в Україні за 2024-2026 рр.

Показник	2024 рік (факт)	2025 рік (план)	2026 рік (план)
Загальний бюджет на ветеранську політику	~13,6 млрд грн	10,7 млрд грн	~19 млрд грн
Зубопротезування та стоматлікування	-	0,8 млрд грн	1,0 млрд грн
Житлові субвенції (РІМ)	~5,7 млрд грн	3,97 млрд грн	–
Фахівці із супроводу ветеранів	–	2,93 млрд грн	2,9 млрд грн

Фінансування розподілено за ключовими векторами, що відповідають «шляху ветерана» від демобілізації до цивільного життя. На діяльність інституту

помічника ветерана (супровід) виділено 2,93 млрд грн на діяльність фахівців, які консультують ветеранів безпосередньо в громадах. Це ключовий елемент децентралізації сервісів. [38]. Передбачено 3,97 млрд грн на виплату грошових компенсацій за житло для осіб з інвалідністю внаслідок війни I-II груп. Близько 1,7 млрд грн спрямовано на психологічну, спортивну та професійну адаптацію, а також ментальне здоров'я. Через Український ветеранський фонд передбачено 348 млн грн на грантові програми (проекти «Варто»), що на 60 млн грн більше, ніж у 2024 році. На створення та розвиток сучасних хабів у 7 регіонах (Київська, Полтавська, Волинська та ін.) закладено 450–1100 млн грн.

Попри зростання абсолютних цифр, аналіз виявляє низку системних проблем:

1. Залежність від зовнішньої допомоги: Понад 30% соціального бюджету наповнюється за рахунок міжнародних грантів та позик (SURE, Ukraine Facility). Це створює ризики у разі затримки траншів.

2. Низький рівень освоєння коштів: У 2024 році Мінветеранів встигло використати лише частину бюджету до середини року через бюрократичні затримки у створенні нових структур (наприклад, служби помічників).

3. Диспропорція між громадами: Багаті територіальні громади мають власні програми (доплати до пенсій, місцеві пільги), тоді як депресивні чи прифронтові регіони повністю залежать від нестабільних державних субвенцій.

У 2025–2026 роках публічне управління ветеранською політикою має зосередитися на переході до «єдиного вікна» (сервіс Veteran Pro), що дозволить автоматизувати контроль за використанням коштів та забезпечити адресність допомоги.

Оцінка фінансування соціальних програм для ветеранів в Україні на 2025–2026 роки свідчить про поступовий перехід від моделі «соціальних виплат» до «інвестицій у реінтеграцію». Попри складну економічну ситуацію, державний бюджет демонструє зростання видатків на ветеранський напрям. Згідно з ухваленими показниками, фінансування ветеранської політики суттєво зросло порівняно з попередніми роками. Основний акцент зміщено на розбудову

інфраструктури підтримки в громадах та цифровізацію послуг.

Також фінансові обмеження впливають на здатність територіальних громад організувати і ефективно реалізовувати локальні ініціативи підтримки ветеранів, що виявляє нерівномірність доступу до послуг у різних регіонах країни (табл. 2.2)

Таблиця 2.2.

Регіональна оцінка підтримки ветеранів (дані 2025–2026 рр.)

Регіон / Група	Обсяг фінансування (тенденція)	Пріоритетні напрями
Центральні регіони (напр., Вінницька, Житомирська)	Високий (через розвинені програми житла)	Житлове будівництво, професійна адаптація.
Західні регіони (напр., Львівська, Рівненська)	Високий (акцент на реабілітації та грантах)	Психосоціальна допомога, ветеранський бізнес.
Прифронтові регіони (напр., Харківська, Дніпропетровська)	Середній (фокус на кризовій підтримці)	Створення ветеранських хабів, мобільні сервіси.

Видатки на ветеранську політику на місцевому рівні складаються з двох компонентів: державні субвенції - кошти з держбюджету на конкретні цілі (житло, реабілітація) та власні програми громад - фінансуються з місцевих податків (соціальна підтримка, пільги на проїзд, місцеві виплати).

Лідерами за обсягом отриманих та реалізованих коштів на житло для УБД та родин загиблих є Житомирщина - понад 500 млн грн (забезпечено житлом понад 250 ветеранських родин) та Вінниччина, де у 2025 році кошти на купівлю житла отримали понад 320 родин. [37].

Найбільш активними у використанні грантових коштів (через програму «єРобота» та Український ветеранський фонд) є західні області. Так, у Рівненській області 56 ветеранів отримали гранти на загальну суму 24,8 млн грн. В Івано-Франківській області зафіксовано понад 120 успішних заявок на розвиток власної справи від ветеранів.

Найбільшу концентрацію приватних та державних реабілітаційних центрів (висока частка капітальних видатків) має Київ та Київська область. Потужний комунальний заклад «Харківський ветеранський центр» за принципом «єдиного

вікна» створено у місті Харкові. На Рівненщині функціонує 4 центри психосоціальної допомоги, що надали понад 38 000 консультацій.

У м. Дніпро відкрили вже третій простір підтримки для ветеранів та ветеранок з Луганської області. Раніше подібні кабінети відкрили у Лубнах на Полтавщині та Сарнах на Рівненщині за підтримки Луганської обласної організації Товариства Червоного Хреста України. Кабінети облаштовані з урахуванням інклюзивних стандартів, підключені до Інтернету та забезпечені технікою. «Сіверськодонецька міська багатoproфільна лікарня (м. Українка Київської області) бере участь у спільному пілотному проєкті Міністерства у справах ветеранів України, Міністерства охорони здоров'я та БФ «Повернись живим» щодо створення «Кабінету турботи про ветерана

Для ветеранів Павлограда триває програма «Компас Героя» – це комплексна програма підтримки, до якої увійшли: пригодницьке консультування; арт-терапія та групова робота; психоосвіта та юридичні консультації; 7-денний очний ретрит у Карпатах; подальші 10 тижнів онлайн-підтримки із вправами на емоційну стійкість та обміном ресурсами.

У Криворізькому районі створено 23 вакансії фахівців із супроводу ветерана у 12 територіальних громадах. Уже працюють 9 фахівців у громадах: Криворізька, Карпівська, Софіївська, Новолатівська, Широківська, Лозуватська.

У Дніпрі ветерани відновилися завдяки унікальній програмі «рівний-рівному». У вересні 2025 р. у Дніпрі відбулася триденна навчальна програма «Надійне майбутнє», що мала на меті психологічне відновлення ветеранів та їхню реінтеграцію в суспільство. Такий інноваційний проєкт, що відбувся за участю 12 ветеранів, є результатом співпраці Благодійної організації «Благодійний фонд «Вгору Вгору Україно»» та здійснюється за підтримки Британського фонду Норefull.

На Дніпропетровщині відкрили ще один хаб для ветеранів під назвою «Територія можливостей». У центрі ветерани можуть отримати психологічну підтримку, пройти навчальні курси, здобути допомогу з працевлаштування, скористатися соціальним супроводом та юридичними консультаціями. У

приміщенні облаштовані кімната відпочинку, коворкінг та дитяча зона.

Наразі у Самарівському районі працює шість ветеранських просторів – у Магдалинівській, Перещепинській, Піщанській громадах та м. Самар. Загалом на Дніпропетровщині створено понад два десятки подібних локацій.

Наприклад, у Павлограді відкрили «Легіон Хаб» – простір, де ветерани можуть зустрітися з побратимами, відпочити, поспілкуватися та отримати підтримку. Хаб створили завдяки спільним зусиллям легендарної Третьої штурмової бригади та Павлоградської районної військової адміністрації.

У Дніпрі планують розробити мобільний додаток для ветеранів, який у критичних станах здоров'я автоматично викликатиме «швидку». Замовником додатку є комунальне підприємство «Ветеранський простір» міськради. Очікувана вартість розробки додатку становила – 3 млн 25 тис. грн.

Застосунок має працювати на Android та iOS, а також інтегруватися з розумними годинниками та Samsung Health API. Додаток відтворюватиме основні показники здоров'я – тиск, пульс, рівень кисню в крові та реагуватиме на критичні зміни.

У Дніпрі відкрито ГО «База++» – простір безоплатної реабілітації та реадаптації ветеранів і військових, де є такі можливості: фізична реабілітація, психолог/ психотерапевт, масаж, подологія, розтяжка, зона очікування з безлімітними кавою, чаєм та смаколикami, зона відпочинку з ігровою приставкою, проектором та настільними іграми, можливість участі в групах підтримки, проведення майстер-класів.

У Дніпропетровській області важливим напрямом підвищення економічної активності ветеранів та членів їхніх сімей є організація професійного навчання. Зустріч у Ветеранському центрі «Територія можливостей», яка відбулася у вересні 2025 р. у місті Самар, була присвячена обговоренню проблем громадської підтримки ветеранської спільноти в якій взяли участь представники служби зайнятості, фахівці із супроводу ветеранів, БО БФ «Тепле серце», ГО «Побратим 450».

Завдяки програмі «Грант для ветеранів та членів їхніх родин» у ветеранів є можливість отримати фінансову допомогу для власної справи. У вересні 2025 р. служба зайнятості погодила надання 51 гранту ветеранам та членам їхніх родин Дніпропетровської області.

Український ветеранський фонд Мінветеранів запускає нову грантову програму для ветеранів і ветеранок. Переможці можуть отримати фінансування для старту або розвитку свого бізнесу в розмірі від 500 000 до 1 500 000 гривень. Конкурс реалізується у партнерстві з Kernel – однією з найбільших українських індустріальних компаній.

Приймання заявок розпочинається 27 січня 2026 року. «Варто: 4 роки підтримки» – це вже 16-та грантова програма Українського ветеранського фонду за чотири роки його діяльності. Мета конкурсу – посилення економічної незалежності Захисників та Захисниць, які повертаються до цивільного життя. [48]

Разом із позитивними змінами за останні роки проблемними аспекти регіонального розподілу виділяємо:

~ «Бюджетний розрив». Такі міста як Київ, Дніпро та Львів можуть виділяти значні суми (від 1 до 7,5 млрд грн на оборону та соціальний захист загалом), тоді як невеликі територіальні громади повністю залежать від центральних субвенцій;

~ Спроможність громад – у 2024 році було виявлено, що деякі громади використовують менше ніж 20% запланованих коштів на соціальні послуги через брак фахівців та складність бюрократичних процедур;

~ Нерівність послуг – ветерани у великих містах мають доступ до широкого спектру сервісів (спорт, психолог, ІТ-курси), тоді як у сільських та селищних громадах допомога часто обмежується виключно пільгами на комунальні послуги.

Майбутнє ветеранської політики полягає в уніфікації стандартів послуг, щоб незалежно від регіону проживання ветеран отримував однаковий пакет підтримки.

За результатами спільного дослідження Rating Group та Міжнародної організації з міграції (IOM Ukraine), одним із основних факторів, що впливає на

ефективність соціального захисту УБД, є рівень доступності соціальних послуг через Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП) та інші сервісні точки. Це дослідження підкреслює, що недоліки в доступі до послуг, недостатній рівень взаємодії між соціальними сервісами та неповне охоплення ветеранів певними програмами створюють бар'єри для реалізації державної ветеранської політики.

Крім того, дослідження засвідчує, що ветерани із особливими потребами або інвалідністю часто мають обмежений доступ до спеціалізованих соціальних та медичних послуг, що підкреслює необхідність удосконалення механізмів інклюзії цих груп.

Окремі ініціативи місцевих органів влади, наприклад, створення «офісів оцінки потреб ветеранів» чи платформ на кшталт «Діалог», позитивно оцінюються експертами як практичні кроки до поліпшення координації підтримки ветеранів та інтеграції послуг. Такі підходи сприяють більш адресному супроводу ветеранів та оперативному реагуванню на їхні потреби.

Разом з тим, на рівні громадських обговорень ветерани самі зазначають проблеми із доступом до психологічної підтримки, її якістю та готовністю звертатися за нею, що є додатковим непрямим показником недостатності діючих механізмів у цій сфері.

Аналіз чинних механізмів соціального захисту УБД в Україні дозволяє зробити висновки про наявність міцної нормативної бази, але недостатню результативність її реалізації на практиці.

Основними проблемами є адміністративні бар'єри, обмежене фінансування, нерівномірний доступ до соціальних послуг, а також недосконалість у системі підтримки психосоціальної адаптації і працевлаштування. Це підкреслює потребу в подальшому удосконаленні механізмів державної політики, зокрема шляхом:

- ~ цифровізації обліку та надання послуг;
- ~ адресного підходу до програм підтримки;
- ~ підсилення координації між державними органами та місцевою владою;
- ~ розвитку механізмів оцінювання результативності на основі даних.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

3.1. Удосконалення інституційного та управлінського механізмів реалізації політики соціального захисту учасників бойових дій

Модернізація інституційного та управлінського механізмів соціального захисту учасників бойових дій (УБД) в умовах повоєнного відновлення потребує переходу від фрагментарних заходів до цілісної ветераноцентричної моделі. Сучасний стан державного адміністрування у цій сфері вимагає перегляду застарілих підходів та впровадження інноваційних управлінських рішень, що базуються на принципах субсидіарності, прозорості та ефективності [57].

Інституційне вдосконалення має відбуватися за трьома стратегічними векторами, що зображено на рис. 3.1

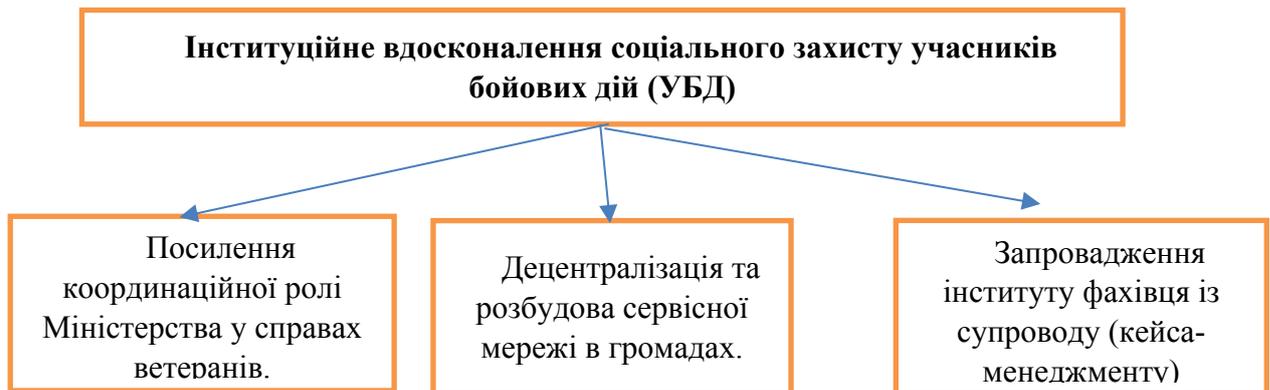

Рис.3.1. Інституційне вдосконалення соціального захисту учасників бойових дій (УБД)

Джерело: створено автором

Посилення координаційної ролі Міністерства у справах ветеранів. В умовах динамічного зростання чисельності ветеранської спільноти традиційна

модель діяльності Міністерства у справах ветеранів (Мінветеранів) як одного з багатьох галузевих органів виконавчої влади втрачає свою ефективність. Сучасні виклики потребують трансформації Міністерства у центральний вузол (Hub), що здійснює крос-секторальну координацію та забезпечує єдність державної політики на всіх рівнях управління [38].

Ключові напрями посилення координаційної функції включають:

1) Запровадження механізму міжвідомчого арбітражу та інтегрованого планування. Мінветеранів має отримати повноваження щодо узгодження соціальних програм інших міністерств (Міноборони, МОЗ, Мінсоцполітики) у частині, що стосується учасників бойових дій. Це дозволить уникнути дублювання функцій та «бюджетного розпорощення». Важливим інструментом тут виступає впровадження спільних КРІ (ключових показників ефективності), де успіх одного відомства (наприклад, Міноборони у звільненні бійця) напряму корелюється з готовністю іншого (Мінветеранів) прийняти його на соціальний супровід [7].

2) Адміністрування інтелектуальної системи даних (Data-Driven Governance). Посилення координаційної ролі неможливе без володіння повнотою інформації. Міністерство має стати головним держателем та аналітиком даних про ветеранів. Розвиток Єдиного державного реєстру ветеранів війни (ЄДРВВ) та його повна інтеграція з реєстрами майнових прав, податковою службою та медичними базами даних дозволить Міністерству здійснювати проактивне управління. Це дає змогу бачити «цифровий портрет» ветерана та предиктивно (заздалегідь) спрямовувати ресурси в ті регіони, де очікується найбільша хвиля демобілізації [37].

3) Формування вертикалі «Центр – Громада». Координаційна роль Міністерства має поширюватися на органи місцевого самоврядування не через директивні вказівки, а через методологічне лідерство. Пропонується створення інституту регіональних координаторів або «амбасадорів Мінветеранів», які будуть інтегровані в структуру обласних та районних адміністрацій. Їхнє завдання – забезпечувати дотримання єдиних стандартів якості надання послуг

(від психологічної допомоги до житлових субсидій) незалежно від фінансової спроможності конкретної громади [57].

4) Моніторинг та аудит соціальної ефективності. Мінветеранів має виконувати функцію головного контролера якості реалізації ветеранської політики. Це передбачає створення системи незалежного аудиту ветеранських сервісів, де Міністерство виступає замовником оцінки, а ветеранські спільноти – її безпосередніми виконавцями. Такий механізм зворотного зв'язку дозволить оперативно коригувати управлінські рішення та перерозподіляти фінансування на користь найбільш ефективних програм [64].

Як наголошує Є.Гордієнко, посилення Міністерства має відбуватися за принципом «гнучкого управління» (Agile Governance), де орган не лише створює правила, а й виступає платформою для діалогу між державою, міжнародними донорами та ветеранським бізнесом. Тільки за такої умови Міністерство зможе забезпечити безшовний перехід від військової служби до успішної цивільної самореалізації кожного захисника [6].

2. Децентралізація та розбудова сервісної мережі в громадах є ще одним напрямом інституційного вдосконалення соціального захисту учасників бойових дій. Управлінський механізм повинен бути максимально наближеним до отримувача послуг. Пріоритетним є створення у структурі органів місцевого самоврядування спеціалізованих підрозділів (департаментів або управлінь з питань ветеранської політики) та розширення мережі ЦНАПів через впровадження посади «адміністратора-координатора ветерана». Це дозволить реалізувати принцип «єдиного вікна» на рівні кожної територіальної громади [56].

3. Запровадження інституту фахівця із супроводу (кейс-менеджменту) являється ще одним напрямом удосконалення управлінського механізму, що передбачає перехід до індивідуального соціального супроводу. Фахівець із супроводу має стати основною ланкою, що забезпечує навігацію ветерана в системі державних та муніципальних послуг, допомагаючи у вирішенні правових, медичних та професійних питань [31].

Удосконалення управлінського механізму також потребує впровадження новітніх інструментів:

~ Цифровізація та автоматизація - Повна інтеграція Єдиного державного реєстру ветеранів війни з іншими державними реєстрами для проактивного надання послуг (без потреби подання паперових заяв). Це дозволить запровадити систему предиктивної аналітики для прогнозування потреб ветеранів у конкретному регіоні [35].

~ Моніторинг та аудит ефективності - Створення незалежної системи оцінювання якості надання соціальних послуг ветеранам, що включатиме регулярні соціологічні опитування та інструменти е-демократії для зворотного зв'язку.

Важливим аспектом є нормативно-правова систематизація. Пропонується розробка та прийняття Ветераноцентричного кодексу, який би об'єднав розрізнені норми законодавства та чітко розмежував повноваження між центральною владою та органами місцевого самоврядування, усуваючи дублювання функцій [34].

Як зазначає Є.Гордієнко, ефективність управлінського механізму залежить від здатності держави перейти від «соціального утримання» до «соціального інвестування». Це означає, що інституційні зміни мають бути спрямовані на стимулювання економічної активності ветеранів, підтримку їхнього підприємництва та безперервне професійне навчання [7]. Удосконалення передбачає створення у територіальних громадах структурних підрозділів, які працюють за принципом «єдиного вікна» (на базі ЦНАП). Це дозволить індивідуалізувати соціальний захист, забезпечуючи навігацію ветерана через складні бюрократичні процеси.

Таким чином, удосконалення інституційного та управлінського механізмів державної політики соціального захисту осіб зі статусом учасника бойових дій дозволить створити гнучку та адаптивну систему соціального захисту, спроможну оперативно реагувати на виклики повоєнного періоду та забезпечувати гідну реінтеграцію УБД у цивільне суспільство.

3.2. Впровадження цифрових сервісів та інтелектуальних платформ у систему ветеранської політики

Цифровізація публічного управління у сфері ветеранської політики виступає одним із ключових інструментів підвищення доступності соціальних послуг, прозорості процедур та ефективності міжвідомчої взаємодії. Перехід до електронних сервісів дозволяє мінімізувати бюрократичні бар'єри, скоротити час отримання статусів і виплат, а також забезпечити персоналізований підхід до потреб ветеранів та членів їхніх сімей.

В Україні цифрова трансформація ветеранської політики реалізується в межах загальної стратегії розвитку електронного урядування та концепції «держава у смартфоні». Координацію цифрових сервісів здійснюють Міністерство у справах ветеранів України спільно з Міністерством цифрової трансформації, що забезпечує інтеграцію ветеранських послуг до Єдиного державного вебпорталу електронних послуг.

Впровадження електронних реєстрів ветеранів створює передумови для:

- уніфікації обліку отримувачів пільг;
- автоматизації призначення соціальних виплат;
- запобігання дублюванню даних;
- аналітичного планування державної політики на основі великих масивів даних.

У квітні 2025 року на круглому столі «Цифровізація ветеранської політики» очільник підкомітету з питань соціального захисту прав ветеранів Комітету Анатолій Остапенко наголосив, що цифровізація ветеранської політики – це не лише про зручні сервіси, це про гідність, повагу та ефективність.[4]

Основними напрямками цифровізації комітетом з питань соціального захисту прав ветеранів виділяються такі:

- функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни, який забезпечує оперативний доступ до інформації, допомагає уникати дублювання даних та полегшує взаємодію між відомствами;

- цифрові платформи для надання послуг. Онлайн-сервіси для оформлення пільг, медичної допомоги, реабілітаційних програм – це зменшує бюрократію та економить час ветеранів;

- електронна медична документація. Це дає змогу вести облік лікування, діагнозів та рекомендацій незалежно від місця проживання ветерана;

- мобільні додатки та чат-боти. Вони можуть стати першою точкою контакту для ветеранів, особливо у віддалених регіонах, де фізичний доступ до держустанов обмежений;

- освітні та соціальні цифрові проєкти. Платформи для перекваліфікації, психологічної підтримки та правової допомоги мають стати частиною єдиної цифрової екосистеми.[4]

Таким чином, виділяються три стратегічних цілях ветеранської політики:

~ відновлення людського капіталу та цивільного добробуту ветеранів, ветеранок та членів їхніх сімей;

~ забезпечення поваги та подяки живим ветеранам та ветеранкам і всебічне вшанування пам'яті загиблих Захисників і Захисниць України;

~ визначення участі ветеранів та ветеранок у забезпеченні національної безпеки та обороноздатності.

Створення Єдиного державного реєстру ветеранів війни дозволило перевести частину процедур у беззаявний формат, що відповідає принципам проактивних соціальних послуг. Це означає, що держава самостійно ініціює надання допомоги після фіксації юридичного факту, а не очікує звернення громадянина.

Профільне міністерство здійснює розробку та впровадження інноваційного цифрового сервісу «Ветеранський простір» на базі платформи «Дія». Ключова мета проєкту полягає у формуванні інтегрованої цифрової екосистеми для оптимізації взаємодії між ветеранами та суб'єктами публічної влади. Платформа забезпечує надання персоналізованих адміністративних послуг, автоматизацію верифікації ветеранського статусу та впровадження дистанційних механізмів подання документів. Зазначена ініціатива є складником

загальнодержавної стратегії цифровізації, спрямованої на побудову прозорої, безбар'єрної та клієнтоорієнтованої моделі підтримки Захисників і Захисниць України

Важливим елементом є інтеграція ветеранських послуг до платформи електронного урядування, яка забезпечує можливість онлайн-подання заяв на:

- отримання статусу учасника бойових дій;
- призначення грошових виплат;
- оформлення санаторно-курортного лікування;
- подання заяв на професійну перепідготовку.

Запровадження електронного посвідчення ветерана створює можливість автоматичного підтвердження пільг без паперових документів, що значно спрощує доступ до транспортних, медичних та освітніх послуг.

Окремим напрямом є розвиток онлайн-кабінету ветерана як персоналізованого цифрового середовища, де акумулюються дані про соціальні гарантії, реабілітаційні програми, вакансії та освітні можливості. Така модель відповідає концепції «єдиного вікна» та знижує транзакційні витрати для отримувачів послуг.

Використання інтелектуальних інформаційних систем (big data-аналітики, алгоритмів прогнозування) дозволяє:

- визначати потреби різних груп ветеранів;
- прогнозувати навантаження на систему соціального захисту;
- оцінювати ефективність програм реінтеграції;
- формувати індивідуальні траєкторії соціальної адаптації.

Аналітичні модулі можуть поєднувати дані з реєстрів соціального захисту, охорони здоров'я, зайнятості та освіти, що забезпечує міжсекторальний підхід до політики реінтеграції. Це відповідає міжнародній практиці політики, заснованої на даних (evidence-based policy).

Онлайн-платформи працевлаштування ветеранів забезпечують:

- автоматичний підбір вакансій відповідно до військової спеціальності та цивільних компетенцій;

- доступ до дистанційного навчання;
- сертифікацію навичок;
- взаємодію з роботодавцями.

Цифрові освітні платформи дають можливість проходження перекваліфікації у форматі e-learning, що особливо важливо для осіб з інвалідністю або тих, хто проживає у віддалених регіонах.

Як зазначалось у підрозділі 1.3 роботи, США функціонує інтегрована цифрова система Veterans Affairs, яка надає онлайн-доступ до медичних записів, страхових програм та освітніх грантів. Європейські країни використовують цифрові реєстри та персональні кабінети ветеранів для управління соціальними виплатами та реабілітаційними програмами.

Порівняльний аналіз свідчить, що ключовими факторами успіху є:

- централізовані реєстри;
- міжвідомча інтеграція даних;
- захист персональної інформації;
- орієнтація на користувачський досвід.

Попри позитивні тенденції, існує низка системних проблем:

- фрагментованість інформаційних ресурсів;
- обмежена сумісність державних реєстрів;
- цифрова нерівність серед ветеранів;
- потреба у підвищенні рівня кібербезпеки.

Окремою проблемою є недостатня інтеграція цифрових сервісів із системою медичної та психологічної реабілітації, що знижує комплексність надання послуг.

Подальша цифровізація ветеранської політики в Україні має виходити за межі простого переведення паперових послуг в електронний формат і зосереджуватися на створенні інтелектуальної екосистеми, що базується на предиктивній аналітиці та проактивному підході. На думку дослідників, наступний етап цифрової трансформації має передбачати певні ключові компоненти, які зображено на рис.3.2.

Рис.3.2. Ключові компоненти цифровізації ветеранської політики в Україні

1. Впровадження моделі проактивного надання послуг на основі Big Data. Державна система має еволюціонувати від заявного принципу («ветеран просить») до проактивного («держава пропонує»). Це передбачає використання алгоритмів, які на основі даних Єдиного державного реєстру ветеранів війни (ЄДРВВ) автоматично ідентифікують потреби особи при настанні певних подій (наприклад, автоматична пропозиція ваучера на навчання після отримання статусу УБД або сповіщення про право на житлову субсидію при зміні складу сім'ї) [57].

2. Створення інтегрованої платформи «Ветеранський простір» у застосунку «Дія». Цей інструмент має стати єдиною точкою входу (Single Entry Point), що забезпечує:

- ~ Автоматизований шеринг документів – миттєва передача даних про статус УБД до медичних закладів чи освітніх установ без необхідності пред'явлення фізичних посвідчень.

- ~ Цифровий кейс-менеджмент – можливість відстеження етапів розгляду заяв на отримання житла чи земельних ділянок у реальному часі, що мінімізує корупційні ризики та підвищує прозорість публічного управління [15].

3. Розвиток телемедичних платформ та цифрової психологічної підтримки. Враховуючи значну кількість ветеранів у віддалених громадах, цифровізація має передбачати інтеграцію телемедичних сервісів у ветеранські додатки. Це

дозволить забезпечити безперервний моніторинг стану здоров'я (зокрема ментального) та надання кваліфікованих консультацій без фізичного відвідування спеціалізованих госпіталів [28, с. 142].

4. Створення інтелектуальної системи професійної орієнтації та маркетплейсу вакансій. Цифрова платформа має включати інструменти для автоматизованого співставлення (matching) навичок ветерана, здобутих під час служби, із вимогами цивільного ринку праці. Інтелектуальний підбір вакансій та освітніх курсів на основі профілю компетенцій дозволить значно пришвидшити професійну інклюзію УБД [44]. Дія.Бізнес спільно з партнерами запустили програму «Траєкторія» для ветеранів, військовослужбовців та їхніх дружин/чоловіків. Її мета – допомогти підприємцям-початківцям здобути базові знання, отримати практичні поради та фінансову підтримку для старту й розвитку власного бізнесу. Окрім того, на порталі Дія.Бізнес доступний спеціальний розділ для ветеранів, де можна отримати консультації щодо відкриття бізнесу, знайти бізнес-ідею, дізнатися про грантові програми та інші можливості підтримки. [70]

5. Запровадження інструментів е-демократії та ветеранського моніторингу. Цифровізація має забезпечити механізм зворотного зв'язку, де ветерани зможуть оцінювати якість наданих послуг у громадах, брати участь у голосуваннях за розподіл коштів «ветеранського бюджету» та впливати на формування місцевих соціальних програм. Це сприятиме розбудові субсидіарності та посиленню ролі ветеранських спільнот у публічному управлінні [6].

Як наголошує О. Трофименко, стратегічним орієнтиром має стати перехід до концепції «Life Event Management», де цифрова система супроводжує ветерана на кожному етапі - від моменту звільнення в запас до успішної самореалізації в цивільному житті, нівелюючи будь-які бюрократичні перепони за допомогою інтелектуальних алгоритмів [66].

Подальша цифровізація ветеранської політики має передбачати:

- створення повністю проактивної моделі соціального захисту;
- використання штучного інтелекту для формування індивідуальних

програм реінтеграції;

- розвиток мобільних застосунків для ветеранів;
- інтеграцію з електронною системою охорони здоров'я;
- запровадження цифрових соціальних кейс-менеджерів.

Цифрові платформи здатні трансформувати ветеранську політику з реактивної моделі соціального забезпечення у проактивну систему супроводу життєвого циклу ветерана. У стратегічній перспективі це сприятиме підвищенню рівня соціальної включеності, економічної активності та якості життя ветеранів, а також оптимізації бюджетних витрат через таргетування соціальної підтримки.

Така конфігурація цифрової інфраструктури поступово змінює саму логіку публічного управління: держава переходить від паперових процедур до управління даними, а ветеран із «отримувача допомоги» перетворюється на повноправного користувача персоналізованого соціального сервісу.

3.3. Формування механізму державно-приватного партнерства та взаємодії з громадянським суспільством у забезпеченні післявоєнної реабілітації УБД

Післявоєнна реабілітація учасників бойових дій вимагає переходу від суто державної моделі соціального забезпечення до багаторівневої системи співпраці, у якій поєднуються ресурси держави, бізнесу та інститутів громадянського суспільства. Такий підхід відповідає сучасній парадигмі публічного управління, що передбачає мережеву взаємодію суб'єктів політики та спільну відповідальність за соціальні результати.

Державно-приватне партнерство (ДПП) у сфері ветеранської політики доцільно розглядати як інструмент мобілізації фінансових, організаційних та інноваційних ресурсів недержавного сектору для реалізації соціально значущих програм реабілітації. Його ключовими ознаками є:

- довгостроковість співпраці;
- розподіл ризиків і відповідальності;

- орієнтація на соціальний результат;
- поєднання бюджетного фінансування з приватними інвестиціями та грантовими ресурсами. [57]

У міжнародній практиці саме ДПП дозволяє забезпечити комплексність реабілітаційних послуг – від медичних до освітньо-професійних і житлових.

У США сформовано розгалужену екосистему підтримки ветеранів, у якій державні програми доповнюються діяльністю благодійних фондів і громадських організацій. Наприклад, недержавна організація Fisher House Foundation забезпечує безкоштовне проживання сімей військових поблизу госпіталів, що суттєво підвищує доступність лікування та психологічної підтримки.

Інша модель – партнерство держави з організаціями, які працюють у сфері соціальної інтеграції та зайнятості ветеранів. Організація Swords to Plowshares поєднує державні гранти та приватні пожертви для реалізації програм працевлаштування, житлової підтримки та правового консультування ветеранів.

Важливу роль відіграють і соціальні мережеві ініціативи, як-от Team Red, White & Blue, що формують спільноти ветеранів через спорт і волонтерство, сприяючи їхній психологічній адаптації та соціальній включеності.[83]

Окремий напрям – створення спеціалізованих реабілітаційних центрів за рахунок приватних пожертв і корпоративних фондів. Так, Intrepid Fallen Heroes Fund фінансує будівництво сучасних центрів лікування посттравматичних розладів та черепно-мозкових травм, що функціонують у партнерстві з військово-медичними установами.

Європейська модель акцентує увагу на локальному рівні та соціальному підприємстві. Проекти ЄС і міжнародних організацій поєднують державне управління з діяльністю громадських інституцій, спрямованих на професійну адаптацію та підтримку ветеранського бізнесу.

В Україні механізми ДПП у ветеранській сфері перебувають на етапі становлення, однак уже сформовано низку ефективних практик.

По-перше, реалізуються спільні програми міжнародних організацій, держави та громадського сектору. Програма реінтеграції ветеранів, що

впроваджується міжнародною організацією IREX у співпраці з Міністерством у справах ветеранів, спрямована на розширення доступу до працевлаштування, професійного навчання та психосоціальної допомоги. Вона також передбачає грантову підтримку ветеранських НУО та розроблення «дорожньої карти» інтегрованих послуг.

По-друге, важливим є партнерство держави з міжнародними фінансовими та експертними структурами у сфері житлового забезпечення ветеранів. Спільні проекти передбачають створення житлових комплексів із реабілітаційною інфраструктурою та залучення міжнародних інвесторів.

По-третє, реалізуються освітні та підприємницькі програми, що поєднують ресурси громадських організацій, місцевої влади та донорів. Проекти з професійної перепідготовки ветеранів спрямовані на підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці та розвиток ветеранського підприємництва, включаючи надання бізнес-грантів.

По-четверте, ЄС та Міжнародна організація з міграції реалізують спільні з урядом України програми, що охоплюють працевлаштування, психосоціальну підтримку та розвиток ветеранського бізнесу в регіонах, що постраждали від війни.

Інститути громадянського суспільства виконують функції:

- провайдерів соціальних послуг;
- адвокатів інтересів ветеранів;
- платформ для соціальної взаємодії;
- центрів інноваційних практик реабілітації.

На сучасному етапі практика ДПП у ветеранській сфері України реалізується переважно через неформальні або квазіпартнерські моделі, які ще не повною мірою використовують потенціал Закону України «Про державно-приватне партнерство». Аналіз дозволяє виділити три ключові сегменти:

1. Сектор медичної та психологічної реабілітації. Найбільш успішним прикладом є залучення приватних клінік до надання послуг за договорами з НСЗУ (Національною службою здоров'я України) або через прямі грантові

програми Мінветеранів. Це дозволяє ветеранам отримувати високотехнологічну допомогу в приватних закладах, фінансування якої бере на себе держава або міжнародні донори [70].

2. Професійна адаптація та корпоративна інклюзія. Великий бізнес (наприклад, ДТЕК, Укрзалізниця, МХП) впроваджує власні програми реінтеграції ветеранів, що де-факто є формою партнерства, де держава надає методологічну підтримку, а бізнес – робочі місця та інфраструктуру для навчання.

3. Ветеранський бізнес та соціальне підприємництво. Через Український ветеранський фонд реалізується модель співфінансування: держава надає грант, а ветеран-підприємець інвестує власні ресурси та створює робочі місця, що є класичним прикладом мікро-ДПП на рівні громад [68].

Громадські організації часто швидше реагують на потреби ветеранів, ніж державні структури, забезпечуючи індивідуалізований підхід і формування ветеранських спільнот. Вони також виступають партнерами у розробленні державної політики через консультаційні механізми, публічні обговорення та спільні проекти.

Основні елементи ефективного механізму державно-приватного партнерства у сфері реабілітації УБД надано на рис.3.2

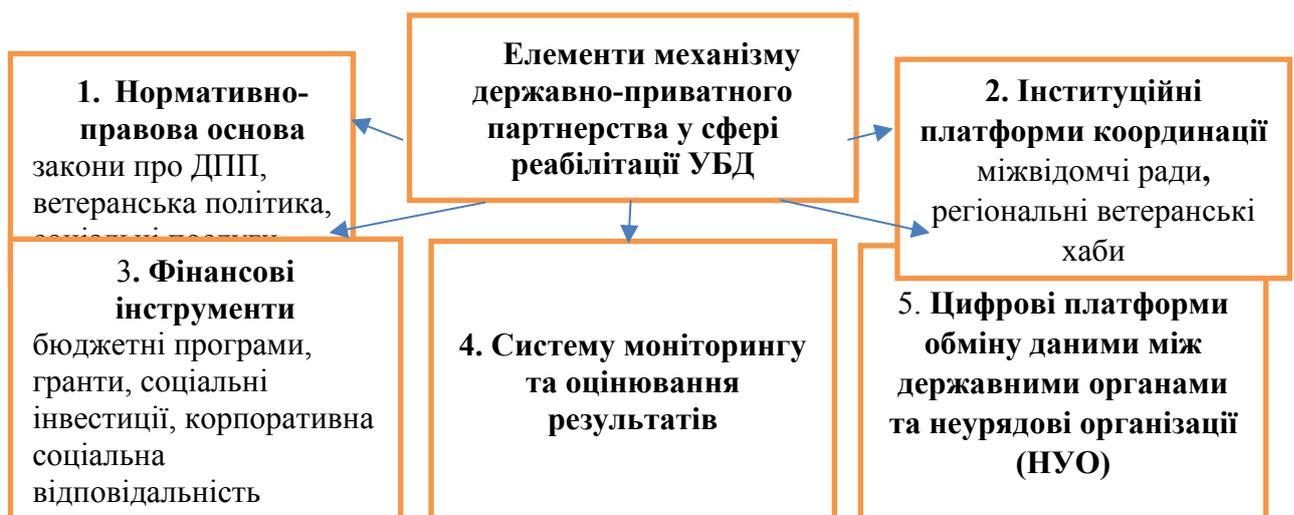

Рис.3.3. Елементи механізму державно-приватного партнерства у сфері реабілітації УБД

Джерело: побудовано автором

Попри позитивну динаміку, існують системні виклики:

- фрагментарність програм і відсутність єдиної координаційної платформи;
- недостатній рівень інституційної спроможності місцевих громад;
- обмежене використання соціального підприємництва як інструменту реінтеграції;
- нестабільність фінансування громадських ініціатив.

У післявоєнний період доцільно:

- створити національну мережу ветеранських реабілітаційних центрів на засадах ДПП;
- запровадити соціальні контракти на надання послуг НУО;
- розвивати ветеранське підприємництво через податкові стимули та інвестиційні фонди;
- інтегрувати цифрові реєстри ветеранів із системами соціальних послуг;
- посилити роль територіальних громад у координації локальних програм.

Майбутнє ветеранської політики – це синергія державного контролю та приватної ефективності, де держава виконує функцію замовника та гаранта стандартів, а приватний сектор – постачальника інноваційних послуг. Для переходу від епізодичних ініціатив до системного управління, пропонується впровадження наступних проектних рішень:

1. Проект «Ветеранський реабілітаційний кластер» – пропонується передача нерентабельних або застарілих державних санаторно-курортних об'єктів у довгострокову концесію приватному бізнесу.

~ Умови: Бізнес модернізує об'єкт та перетворює його на сучасний реабілітаційний центр.

~ Гарантії: Держава забезпечує стабільне замовлення на лікування певної кількості УБД щорічно.

~ Результат: Держава отримує оновлену інфраструктуру без капітальних видатків, а ветерани – сервіс міжнародного рівня [70].

2. Впровадження інструменту Облігації соціального впливу («Social Impact Bonds»). Це інноваційний для України інструмент, де приватний інвестор фінансує соціальну програму (наприклад, програму запобігання суїцидам або професійну перекваліфікацію в ІТ).

~ Механізм: Держава виплачує інвестору кошти з відсотками лише у разі досягнення конкретного вимірюваного результату (наприклад, працевлаштування 80% учасників програми).

~ Перевага: Держава платить виключно за результат, мінімізуючи ризики неефективного використання коштів.

3. Проект «Цифровий маркетплейс ветеранських послуг» – створення платформи на базі «Е-Ветеран», де приватні компанії можуть пропонувати свої послуги ветеранам (знижки, навчання, медичний супровід), а держава виступає верифікатором якості та надає податкові пільги для таких партнерів.

Таким чином, формування механізму державно-приватного партнерства та взаємодії з громадянським суспільством є ключовою умовою створення ефективної системи післявоєнної реабілітації УБД. Саме мережеве управління, засноване на синергії державних, приватних і громадських ресурсів, забезпечує комплексність, адресність і сталість ветеранської політики, що відповідає сучасним європейським підходам до соціальної інтеграції.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних засад, нормативно-правового забезпечення та практики реалізації державної політики соціального захисту осіб зі статусом учасника бойових дій встановлено, що в умовах післявоєнної трансформації українського суспільства ця сфера набуває системоутворюючого значення для забезпечення соціальної стабільності, відновлення людського потенціалу та формування інклюзивної моделі розвитку держави.

По-перше, з'ясовано, що чинна система соціального захисту учасників бойових дій характеризується значною кількістю нормативних актів, розгалуженою інституційною структурою та наявністю широкого переліку соціальних гарантій. Водночас її функціонування має фрагментарний характер, що проявляється у дублюванні повноважень різних органів, складності процедур отримання послуг, недостатній координації між центральним і місцевим рівнями, а також обмеженій орієнтації на довгострокову соціальну адаптацію та професійну інтеграцію ветеранів. Виявлено, що інституційна система має розгалужену структуру, у якій провідну роль відіграють Кабінет Міністрів України, Міністерство у справах ветеранів, Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності, Міністерство охорони здоров'я, органи місцевого самоврядування та громадянське суспільство, проте відсутність єдиного координаційного цифрового середовища знижує ефективність управлінських рішень.

По-друге, доведено, що сучасна модель соціального захисту переважно зосереджена на наданні пільг і компенсацій, тоді як у післявоєнний період ключового значення набувають інструменти реабілітації, ресоціалізації, психологічної підтримки, освіти, перекваліфікації та працевлаштування. Існуючі програми працевлаштування, перекваліфікації, психологічної реабілітації та медичного супроводу мають позитивний вплив, однак характеризуються недостатнім рівнем охоплення, нерівномірністю регіональної реалізації та

обмеженим використанням індивідуальних траєкторій реінтеграції. Встановлено потребу у впровадженні кейс-менеджменту, персоналізованих програм підтримки та моніторингових індикаторів результативності. Соціальна політика щодо учасників бойових дій має трансформуватися з компенсаційної у розвиткову, орієнтовану на відновлення людського капіталу та економічну самостійність ветеранів.

По-третє, встановлено, що ефективність державної політики значною мірою залежить від рівня цифровізації соціальних послуг. Впровадження електронних реєстрів ветеранів, цифрових кабінетів отримувачів послуг, автоматизованого призначення виплат, міжвідомчого обміну даними та інтелектуальних платформ управління соціальними програмами дозволяє зменшити бюрократичні бар'єри, підвищити адресність допомоги та забезпечити прозорість використання бюджетних коштів. Доведено доцільність створення цифрової екосистеми ветеранських послуг, що включає електронний кабінет ветерана, автоматизоване призначення соціальних виплат, цифровий супровід реабілітаційних програм, платформу професійної навігації та аналітичні інструменти для прийняття управлінських рішень на основі даних. Очікуваним результатом є підвищення прозорості, зменшення бюрократичного навантаження та забезпечення адресності допомоги.

По-четверте, обґрунтовано необхідність формування механізмів державно-приватного партнерства у сфері післявоєнної реабілітації учасників бойових дій. Залучення бізнесу до програм працевлаштування, професійного навчання, створення ветеранських підприємств, розвитку соціального підприємництва та фінансування реабілітаційних проєктів сприяє зниженню навантаження на державний бюджет і розширює можливості соціальної інтеграції ветеранів.

По-п'яте, доведено важливу роль інститутів громадянського суспільства у реалізації ветеранської політики. Громадські організації ветеранів, благодійні фонди, волонтерські ініціативи забезпечують гнучкість, інноваційність та адресність соціальних програм, виступають посередниками між державою та

цільовими групами, а також сприяють формуванню культури поваги до ветеранів у суспільстві.

По-шосте, визначено, що ключовими напрямками удосконалення державної політики соціального захисту учасників бойових дій є:

- створення єдиної інтегрованої системи управління ветеранською політикою;
- запровадження принципу «єдиного вікна» для отримання соціальних послуг;
- розвиток цифрових сервісів і використання аналітики даних для планування політики;
- переорієнтація програм на довгострокову реабілітацію та зайнятість;
- розширення механізмів державно-приватного партнерства;
- інституціоналізація участі громадянського суспільства у формуванні та моніторингу політики.

По-сьоме, встановлено, що післявоєнна трансформація потребує переходу до людиноцентричної моделі соціального захисту, у межах якої ветеран розглядається не лише як отримувач пільг, а як активний учасник соціально-економічного розвитку держави. Такий підхід відповідає європейським стандартам соціальної політики та сприяє зміцненню соціальної згуртованості.

Отже, удосконалення механізмів державної політики соціального захисту осіб зі статусом учасника бойових дій має здійснюватися на засадах комплексності, цифровізації, міжсекторальної взаємодії та орієнтації на відновлення людського потенціалу. Реалізація запропонованих у роботі підходів дозволить підвищити ефективність системи соціального захисту, забезпечити успішну соціальну адаптацію ветеранів та сприятиме сталому розвитку українського суспільства у післявоєнний період.

У перспективі розвиток ветеранської політики неминуче рухатиметься до data-driven управління, де рішення приймаються на основі доказів, а соціальна підтримка стає не лише гарантією держави, а інструментом відновлення людського капіталу та економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз системи соціального захисту ветеранів та військовослужбовців.
URL: <https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022-Bila-kniga.pdf>
2. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. *Право України*. 2000. № 4. С. 37–39
3. Ветерани отримують підтримку від центрів по всій Великій Британії.
https://www.thetimes.com/uk/defence/article/veteran-support-centres-ve-day-npz3cwsxf?utm_source=chatgpt.com
4. Відбувся круглий стіл на тему: «Цифровізація ветеранської політики». *Голос України*. 29 квітня 2025. <https://www.golos.com.ua/society>
5. Гаврилюк В.О. Аналіз сутності соціального захисту публічної служби: теоретико-правові основи *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024 Серія ПРАВО. Випуск 84: частина 3. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.7>
6. Гордієнко Є. П. Світовий досвід формування та реалізації політики соціального захисту учасників бойових дій. *Вісник НАДУ. Серія «Державне управління»* 1. 2020. DOI [https://doi.org/10.36030/2310-2837-1\(96\)-2020-86-94](https://doi.org/10.36030/2310-2837-1(96)-2020-86-94)
7. Соціальна реінтеграція ветеранів в Україні. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2024-01/veterans-social_reintegration_ukr.pdf
8. Державна політика : підручник / ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2014. С. 35.
9. Державна політика щодо ветеранів війни: аналіт. доп. / [Власенко Р. В., Гущук І. В., Жаліло Я. А. та ін.]; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2025. 118 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.04>

10. Деякі питання Міністерства у справах ветеранів: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1175 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-n#Text>
11. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
12. Єрмоловська О. Ю. Соціальний захист як фактор стабілізації життєвого рівня населення в умовах трансформації економіки: Автореферат дис... канд. екон. наук. Харків, 1996.
13. Єгоричева С.Б., Лахижа М. І. Реінтеграція ветеранів війни в Україні: управлінські та економічні аспекти. *Науковий журнал «Розвиток міста»* випуск 2 (02), 2024 DOI 10.32782/city-development.2024.2-7
14. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
15. Звіт про стан реалізації ветеранської політики в Україні. Аналітичний центр «Рада ветеранів». 2025. URL: <https://veteranrada.gov.ua/report2025>
16. Звіт про цифрову трансформацію ветеранської політики в Україні 2024-2025. Міністерство у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua>
17. Коваленко І.І. Соціальна відповідальність держави у сфері соціального захисту населення в сучасних умовах. *Держава та регіони Серія: Публічне управління і адміністрування*, 2024 р., № 3 DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.3.20>
18. Коваль О. П. Соціальний захист ветеранів як складова національної безпеки. *Економіка, управління та право*. 2024. № 1. С. 75–82
19. Коваль, Г. В., Мурашко, Д. М. (2024). Основні засади реінтеграції ветеранів: досвід США. *Вісник Полтавського державного аграрного університету. Серія «Публічне управління та адміністрування»*, (2), 11–16. <https://doi.org/10.32782/pdau.pma.2024.2.2>
20. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

21. Костишин Е., Грицанюк В., Шевців Ю. Досвід США щодо реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. № 1(12). С. 11–18. [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(12\).2024.305055](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2024.305055)
22. Криштанович М.Ф., Гонтар З. Г. Особливості державного управління соціальним захистом громадян на державному та регіональному рівні держави. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. Випуск 34/2022 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7261395>
23. Кузьменко С.Г., Ніколайчук С.В. Механізми державного регулювання соціального захисту населення як складник соціальної політики держави. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління* № 2 (2025): DOI: <https://doi.org/10.32782/cuj-2025-2-7>
24. Куйбіда В. С., Карпюк А. В. Публічне управління: теорія, практика, інновації. К.: НАДУ, 2020. 312 с.
25. Лаврухін В.В. Державне управління у сфері соціального захисту населення: теоретичні аспекти. *Аспекти публічного управління*. № 1-2 (15-16) січень-лютий 2015
26. Латинін М. А. Соціальна політика держави в умовах трансформації публічного управління. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2021. 268 с.
27. Мазуренко Л.І. Основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців: нормативно-правове забезпечення. Актуальні проблеми політики. 2023. Вип. 71. doi <https://doi.org/10.32782/app.v71.2023.31>
28. Малиновський В. Я. Електронне урядування в системі публічного управління: підручник. Київ: КНТ, 2024. 310 с.
29. Мелконян А.Г. Історичні й організаційно-правові основи формування вітчизняної системи публічного управління соціальним захистом. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. Том 32 (71) № 1 2021 DOI <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.1/06>
30. Мелконян А.Г. Сутність та особливості публічної політики у сфері соціального захисту». Дис... доктора філософії у галузі 281 публічне управління

та адміністрування. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2021. 197с.

31. Методичні рекомендації щодо організації соціальної та професійної адаптації учасників бойових дій. Міністерство у справах ветеранів України. 2025. 45 с.

32. Методичні рекомендації щодо створення «ветеранського вікна» в ЦНАП. Міністерство у справах ветеранів України. 2025. 32 с.

33. Москаленко В. В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави. *Наукові записки. Том 21. Політичні науки.* 2003. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b7383f3-3a98-4e59-9dfe-642be43d96ee/content>

34. Наливайко І.О. Еволюція соціальних стандартів та гарантій у правовій системі України: сучасні виклики та перспективи розвитку. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство» <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/10/7.pdf> DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.5>

35. Ніжейко К., Ковалівська К. (2024). Реінтеграція ветеранів у цивільне життя: міжнародний досвід та особливості в Україні. *Економіка та суспільство*, (67). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-161>

36. Оболенський О. Ю. Державна служба: теорія і практика. К.: КНЕУ, 2019. 384 с.

37. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України. <https://www.msp.gov.ua/>

38. Офіційний сайт Міністерства у справах ветеранів України. Стратегія переходу від військової служби до цивільного життя. URL: <https://mva.gov.ua>.

39. П'єчко Ю. Ветеранам тут не місце? Якою має бути ветеранська політика в Україні. URL:<https://centreua.org/>.<https://centreua.org/analitika/veteranam-tut-ne-mistse-yakoyu-maye-buty-veteranska-polityka-v-ukrayini>

40. Палій Н. М. Інституційне забезпечення соціальної політики: ветеранський аспект. *Вісник публічного управління*. 2023. № 2. С. 98–105.
41. Пенсійне забезпечення військовослужбовців США. Архів оригіналу за 26 листопада 2014. URL: <http://www.usva.org.ua/>
42. Пінчук Р.С., Письменна О.П. Покращення соціального і правового захисту військовослужбовців Збройних Сил України як запорука формування професійного війська. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Серія «Право». Вип. 60. С. 83–89.
43. Попик Ю.В. (2024) Зарубіжний досвід соціальної роботи з ветеранами війни. *Інклюзія і суспільство*. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2024-3-14>
44. Приходько І. П., Шпортюк Н. Л. Формування та реалізація державної соціальної політики в умовах глобальних викликів. *Public Administration and Regional Development*. 2022, №18: 1122-1140 DOI 10.34132/pard2022.18.07
45. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>
46. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
47. Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій...: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 413. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2014-%D0%BF#Text>
48. Про нову грантову програму для ветеранів і ветеранок – «Варто: 4 роки підтримки». <https://stor-rada.gov.ua/2026/02/11/>
49. Про основи соціального захисту населення України: Закон України від 21.11.1991 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
50. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>

51. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98#Text>

52. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>

53. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

54. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

55. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.07.2014 р. № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>

56. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

57. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках схвалення Стратегії формування системи переходу від військової служби до цивільного життя на період до 2032 року: Розпорядження КМУ від 31 грудня 2024 р. № 1350-2024-р

58. Риндзак О. (2021). Соціальна вразливість населення та її понятійно-термінологічне забезпечення. Економіка та суспільство, (33). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-79>

59. Руденко В. М. Фінансово-правові основи соціального захисту населення (порівняльний аналіз законодавства України, ФРН та інших зарубіжних країн - членів Європейського Союзу): Автореферат дис... канд. юрид. наук.- К., 1999

60. Сирота І.М. Право соціального забезпечення в Україні: підруч. для студ. вищих навч. закладів. Х.: Одисей, 2006. 408 с.

61. Скуратівський В. А. Державна ветеранська політика: теоретико-методологічний аспект. Публічне управління та адміністрування в Україні. 2023. № 4. С. 89–96.

62. Соціальне забезпечення США. Офіційний сайт уряду Сполучених Штатів Америки. URL: <https://www.ssa.gov/>

63. Спицька К. Правові засади соціального захисту учасників бойових дій в Україні. *Юридичний вісник*, 2022/2. DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2336>

64. Тимочко І. (2025). Публічне управління у сфері соціального та медичного забезпечення ветеранів війни США: досвід для України. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. (12), 148–156. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-12-148-156>

65. Тимофєєва М.І. Сутність соціального захисту населення. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2016. № 6. С. 169–174.

66. Трофименко О. В. Реінжиніринг сервісів для ветеранів: від автоматизації до інтелектуалізації. Вісник НАДУ. 2025. № 3. С. 84–92

67. Українська Спілка ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів) – Щодо Міністерства у справах ветеранів військової служби США. Архів оригіналу за 29 листопада 2014. URL: <http://www.usva.org.ua>

68. Урба С. (2023). Державна політика соціального захисту населення в системі економічної безпеки України. *Економіка та суспільство*, (53). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-37>

69. Хорошев М. І. Ефективність системи соціального захисту в Україні в умовах війни. *Бізнес-інформ* № 10 '2024 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-10-268-277>

70. Цифрова держава для ветеранів: які послуги стали доступнішими для Захисників та Захисниць. Міністерство у справах ветеранів України. 2025. <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/tsifrova-derzhava-dlya-veteraniv-yaki-poslugi-stali-dostupnishimi-dlya-zakhisnikiv-ta-zakhisnits>

71. Чисельність та природний рух населення. Офіційний веб-портал Держстат. URL: <https://stat.gov.ua/index.php/uk/datasets/chyselnist-ta-pryrodnyu-rukhn-naselennya-1>

72. Шклярський Ю. О. Удосконалення управління соціальним захистом

населення в регіоні (на матеріалах Миколаївської області): Автореферат дис... канд. екон. наук.- К., 2019.

73. Щербак Д. 2024 року населення України рекордно скоротилося: в чому причина. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-2024-roci-naselennya-ukrayini-rekordno-skorotilosya-v-chomu-prichina-2764839.htm>

74. Яремчук С. С., Гнатчук О. С., Шестакова К. Ю. (2023) Еволюція систем соціального захисту: від концепцій до сучасної практики. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* Випуск 38. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8318761>

75. Ярошенко І.С. Організаційно правові форми соціального захисту людини і громадянина в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Київ. 2006. 219 с.

76. Analysis of the system of social protection of veterans and military personnel. URL: <https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022-Bilakniga.pdf>

77. Eric Spikol, Jana Ross, Emily McGlinchey. «Identifying Service-Related Predictors of Community Reintegration Difficulties in Northern Irish Military Veterans». URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0095327X221112963>

78. European Commission. eGovernment and digital public services for social inclusion.

79. European Commission. Social Protection Systems in the EU – Key Issues and Challenges. Brussels, 2022. 92 p.

80. OECD. Digital Government Review: Strengthening the digital transformation of public services.

81. The Encyclopedia Americana. Complete in 30 vol.- New York, 1973.- Vol. 25.- P. 102.

82. The World Book Encyclopedia: Complete in 22 vol.- Vol. 18- Chicago; London; Sydney; Toronto, 1994.- P. 98.

83. U.S. Department of Veterans Affairs. Digital transformation strategy and e-benefits platform.

ДОДАТКИ

до кваліфікаційної роботи магістра
на тему: «Удосконалення механізмів державної політики соціального захисту
осіб зі статусом учасника бойових дій в умовах післявоєнної трансформації
суспільства»

Охрімчука Олександра Васильовича

Пільги для ветеранів та членів їхніх сімей, передбачені Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та деякими іншими нормативними актами

Вид гарантії чи пільги	Учасник бойових дій	Особа з інвалідністю внаслідок війни	Учасник війни	Члени родин, котрі проживають разом	Члени родини загиблих
Лікування та медичне забезпечення					
Безкоштовні ліки, імунобіологічні препарати та вироби медичного призначення за рецептами лікарів	Так	Так	Так	-	Так
Безоплатне зубопротезування	Першочергово	Позачергово	Першочергово	-	Першочергово
Безоплатне забезпечення санаторнокурортним лікуванням*	Один раз на рік строком на 21 день	Позачергово щороку строком на 21 день	Один раз на рік строком на 21 день	-	Один раз на рік строком на 21 день
Користування при виході на пенсію відомчими поліклініками та госпіталями	Так	Так	Так	-	Так
Щорічне медичне обстеження та диспансеризація	Так	Так	Так	-	Так
Обслуговування в лікувально профілактичних закладах, аптеках та госпіталізація	Першочергово	Позачергово	Першочергово	-	Першочергово
Комунальні послуги					
Квартплата	Знижка 75 %	Знижка 100 %	Знижка 50 %	Знижка 75 % (тільки УБД)	Знижка 50 %
Плата за комунальні послуги (газ, воду, електрику тощо)	Знижка 75 %	Знижка 100 %	Знижка 50 %	Знижка 75 % (тільки УБД)	Знижка 50 %
Паливо для опалення приватних будинків	Знижка 75 %	Знижка 100 %	Знижка 50 %	Знижка 75 % (тільки УБД)	Знижка 50 %
Забезпечення житлом та нерухомістю					
Забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов	Першочергово	Позачергово	Першочергово	-	Позачергово

*Призупинене на 2024 р. та 2025 р. згідно із Законами України «Про Державний бюджет на 2024 рік» та «Про Державний бюджет на 2025 рік» (див.: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text> ; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>).

Додаток А2

Вид гарантії чи пільги	Учасник бойових дій	Особа з інвалідністю внаслідок війни	Учасник війни	Члени родин, котрі проживають разом	Члени родини загиблих
Відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва та городництва	Першочергово, для садівництва – до 0,12 га; селянськогосподарств – до 2 га; для житлового будівництва – від 0,1 до 0,25 га; для дачного будівництва – до 0,1 га	Позачергово	Першочергово*	-	Першочергово
Ремонт будинків і квартир осіб, які потребують поліпшення житлових умов та забезпечення їх паливом	Першочергово	Позачергово	Першочергово	-	Позачергово
Одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, дачних будинків і благоустрій садових ділянок (на пільгових умовах)	Так	Так	Так	-	Так
Вступ до ЖБК, кооперативів по будівництву об'єктів нерух.	Першочергово	Першочергово	Першочергово	-	Першочергово
Транспорт					
Безоплатний проїзд у міському пасажирському, приміському та міжміському транспорті (крім міжміс. залізничного)	Так	Так	-	Так, для осіб, які супроводжують осіб з інвалідністю I групи	-

*З урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім'ї пільговика в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців. Цей дохід не повинен перевищувати величину доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу. У 2024 р. – це 4240 грн

Додаток А3

Вид гарантії чи пільги	Учасник бойових дій	Особа з інвалідністю внаслідок війни	Учасник війни	Члени родин, котрі проживають разом	Члени родини загиблих
Проїзд залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом	Безоплатно один раз на два роки (в обидва боки), або один раз на рік зі знижкою 50 %	Безоплатно один раз на рік (в обидва боки) для осіб з інвалідністю I та II груп; 50 % знижка (в обидва боки) один раз на два роки для особи з інвалідністю III групи	-	Один раз на рік 50 % знижка (в обидва боки) для особи, яка супроводжує особу з інвалідністю I групи	-
Позачергове безоплатне забезпечення автомобілем	-	Так	-	-	-
Соціальні виплати					
Виплата до Дня Незалежності України	Щороку	Щороку	Щороку	-	Щороку
Підвищені пенсії або виплати на утримання	Додатково 25 % від прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність	Додатково для: осіб з інвалідністю I групи – 50 %; осіб з інвалідністю II групи – 40 %; осіб з інвалідністю III групи – 30 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність			Додатково 25 % від прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (для тих, хто не одружилися вдруге)
Одноразові виплати	-	У зв'язку із встановлення м інвалідності – 400-кратний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб	-	-	500-кратний або 750-кратний прожитковий мінімум для працездатних осіб
Трудові відносини					
Виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності	100 % середньої з/п незалежно від стажу роботи	100 % середньої з/п незалежно від стажу роботи	100 % середньої з/п незалежно від стажу роботи	-	100 % середньої з/п незалежно від стажу роботи

Додаток А4

Вид гарантії чи пільги	Учасник бойових дій	Особа з інвалідністю внаслідок війни	Учасник війни	Члени родин, котрі проживають разом	Члени родини загиблих
Використання чергової щорічної відпустки у зручний час	Так	Так	Так	-	Так
Додаткова відпустка строком 14 календарних днів на рік	Із збереженням заробітної плати	Із збереженням заробітної плати	Без збереженням заробітної плати	-	Без збереженням заробітної плати
Переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників	Так	Так	-	-	Так
Позачергове працевлаштування за спеціальністю		Так			
Податки та платежі					
Пільги зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету	Так	Так	Так	-	Так
Звільнення від орендної плати за гаражі під спецзасоби для пересування	-	Так	-	-	-
Освіта					
Державна цільова підтримка для здобуття професійнотехнічної та вищої освіти	Так	Так	-	Дітям УБД та особам з інвалідністю унаслідок війни до 23 років, які навчаються на денній формі*	Безкоштовне харчування дітей
Вступ до закладів вищої, фахової передвищої освіти, право на позаконкурсний вступ до закладів професійної (професійнотехнічної) освіти і на курси для одержання відповідних професій	Переважне право				Вступ поза конкурсом

*Йдеться про стипендії, цільову допомогу, повну або часткову оплату навчання (у т. ч. надання пільгових кредитів на навчання)

Додаток А5

Вид гарантії чи пільги	Учасник бойових дій	Особа з інвалідністю внаслідок війни	Учасник війни	Члени родин, котрі проживають разом	Члени родини загиблих
Зв'язок					
Позачергове користування всіма послугами зв'язку	Так	Так	Так	-	Так
Встановлення на пільгових умовах квартирних телефонів	Позачергово, оплата 20 % вартості основних та 50 % вартості додаткових робіт	Позачергово	Позачергово, оплата 20 % вартості основних та 50 % вартості додаткових робіт	-	Позачергово, оплата 20 % вартості основних та 50 % вартості додаткових робіт
Знижки абонементної плати квартирних телефонів	50 % від тарифу	50 % від тарифу	50 % від тарифу	-	50 % від тарифу
Інші пільги					
Обслуговування підприємствами, установами та організаціями служби побуту, громадського харчування, житловокомунального господарства, міжміського транспорту	Першочергове	Позачергове	Першочергове	-	Першочергове
Обслуговування службами, що надають соціальні послуги з догляду	Позачергове	Позачергове	Позачергове	-	Позачергове
Позачергове забезпечення продовольчими товарами в спеціалізованих салонах-магазинах	-	Так	-	-	-

Джерело: [8]